

**Ю.О. Шкригун, аспірантка**

ORCID 0000-0002-7623-8213

e-mail: shkrigun.y@gmail.com,

*Інститут економіки промисловості*

*НАН України, м. Київ*

## **ТРАНСФОРМАЦІЯ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ**

Діджиталізація є сучасною парадигмою розвитку підприємств. За прогнозними даними Statista, у 2022 р. витрати на цифрову трансформацію (Digital Transformation, DX) досягнуть 1,8 трлн дол. США. Очікується, що до 2025 р. глобальні витрати на цифрову трансформацію досягнуть 2,8 трлн дол. США [1].

Логістична діяльність більш, ніж інші види діяльності знаходиться під впливом екзогенних та ендегенних факторів, що постійно змінюються і тому повинна сама постійно змінюватись, що ускладнює її розуміння та керуваність. Наявність безлічі трактовок і підходів до визначення цього багатоаспектного і складного поняття зумовили необхідність визначити сутнісний ланцюжок трансформації логістичної діяльності на основі розгляду його елементів з точки зору законів у суспільному розвитку, що дасть можливість вибудувувати чітке уявлення про формування, функціонування, напрями подальшого розвитку логістичної діяльності, що не дозволить потонути у різноманітті поглядів на визначення поняття «трансформація логістичної діяльності» і запроваджувати ефективні заходи з управління фінансовими, товарно-матеріальними, транспортними та інформаційними потоками.

В науковій літературі постійно з'являються роботи, присвячені різноманітним аспектам логістичної діяльності – її суті, організації, трансформації, що підтверджує актуальність питання (О.Амоша, Д. Белл (D. Bell), М. Головка, Н. Гражевська, Г. Грищенко, Ю. Заволока, О. Корнух, Ю. Осипов, Г. Поченчук та ін.), в т. ч. висвітлено загальнотеоретичні аспекти розуміння логістичної діяльності (А. Журавльова, Є. Івченко, Є. Крикавський, О. Мних та ін.); сутність поняття логістична діяльність» (Дж. Джонсон (J. Johnson), П. Мерфі (P. Murphy) та ін.); питання формування

логістичної системи (М. Григорак, Є. Крикавський, М. Окландер та ін.); види логістичної діяльності як сфери господарювання (Д. Бауерсокс (D. Bowersox), Д. Клосс (D. Closs) та ін.). Теоретичним та практичним аспекти трансформацій присвячено роботи Н. Гражевської, Д. Євстигнеєвої, П. Заславської, Є. Івченка, Г. Поченчука та ін.

З урахуванням вищенаведеного метою даної статті є уточнення суті і змісту трансформації логістичної діяльності, що спирається на розгляд існуючих дефініцій з точки зору філософії, економіки, соціології і розробка сутнісної основи для розуміння загальних закономірностей трансформації логістичної діяльності з ціллю забезпечення її керованості в умовах цифрової економіки.

Широке розповсюдження цифрових технологій та їх вплив на логістичну діяльність, складність цього питання зумовило значну різноманітність визначень понять «трансформація», «логістична діяльність», що у свою чергу ускладнює процеси логістичного менеджменту. Враховуючи багатоаспектність та багатокомпонентність цих дефініцій, доцільно розглянути складові їх сутнісної основи на підставі різних підходів та призм світосприйняття.

Здебільшого, терміни «трансформація» трактується як процес і тому варто уточнити зміст поняття «процес», який згідно з наданими визначеннями в літературі розуміється як розвиток якого-небудь явища, послідовна зміна станів в розвитку чогось [2]. Поглиблюючи розуміння зазначеної дефініції, слід надати тлумачення поняття «розвиток».

Розвиток є однією з основних філософських категорій, розуміння якої дає комплексне уявлення про закони природи, суспільства та мислення, тому розглянуто цю дефініцію з точки зору філософії та соціології якнайглибше. З огляду на те, що суспільне життя невід'ємне від філософії, яка пронизує всі його елементи (економіку, екологію, свідомість тощо) для пізнання любых соціально-економічних процесів у суспільстві використовують різні філософсько-методологічні підходи у відповідності до мети пізнання. Незважаючи на різноманіття філософської думки, представниками яких є Ф. Бекон (F. Bacon), Д. Дьюї (J. Dewey), Г. Ріккерт (H. Rickert) для тлумачення поняття «розвиток» обрано діалектичний метод пізнання, заснований Г. Гегелем (H. Hegel), який якнайкраще працює тоді, коли потрібен всебічний аналіз, вибір напрямів пошуку рішень, а не тільки систематизація здобутого знання.

Традиційно, розвиток позначає зміни, перехід від одного стану до іншого, від простого до складного. Ці зміни є багатови-

мірним явищем, що обумовило розгляд поняття «розвиток» з різних точок зору. У тлумачному словнику зазначено, що розвиток – це процес закономірної зміни, переходу з одного стану до іншого, більш досконалого; перехід від простого до складного, тобто у відповідності до законів у суспільному розвитку [3]. У загальнотеоретичному контексті розвиток розуміється як вищий тип руху та зміни в природі та суспільстві, пов'язаний з переходом з одного стану в інший [4]. В етимологічному словнику зазначено, що розвиток – це процес зміни, перехід з одного стану в інший [5]. В енциклопедії епістемології і філософії науки розвиток позначається як незворотні поступальні зміни предметів духовного та матеріального світу в часі, які розуміються як лінійні і односпрямовані [6]. Інші автори акцентують увагу на тому, що розвиток – це незворотні поступальні і обов'язково спрямовані зміни, які тільки разом забезпечують наявність єдиної внутрішньо взаємопов'язаної лінії [7]. В роботі [8] зазначено, що розвиток здійснюється за певними принципами.

Підсумовуючи наведене і з огляду на те, що «розвиток» є фундаментальною філософською категорією на рис. 1 представлені філософські тлумачення цього терміну з метою формування всебічного розуміння цього поняття.



*Рис. 1 Філософське тлумачення терміну «розвиток»*  
*Джерело: складено на основі [2, 4, 6, 7].*

Враховуючи філософське осмислення терміну «розвиток» доцільно навести погляд вчених на тлумачення поняття з урахуванням економічного контексту дефініції. Загалом, запропоновано розглядати економічний розвиток, як структурну трансформацію економіки шляхом впровадження більш автоматизованих і новітніх технологій для підвищення продуктивності праці, зайнятості, доходів і рівня життя населення. Наголошено, що економічний розвиток має супроводжуватися покращенням інфраструктури, а також соціальних, політичних та інституційних факторів для сприяння трансформації економіки в цілому [9].

Вчені акцентують увагу на важливості диференціації таких підходів до розгляду категорії, як: розвиток, як стан чи статичний стан або як процес чи перебіг динамічних змін [10].

Більшість науковців звертають увагу на сприйняття терміну через призму процесу, який має свої ознаки, характер перебігу та мету або безпосередньо змін, як переходу з одного стану в якісно інший стан (табл. 1).

Таблиця 1

**Тлумачення дефініції «розвиток»**

<b>Розвиток</b>	– процес, що забезпечує стабільне функціонування підприємства та його виживання в ринкових умовах [11]
	– процес, що не припиняється у часі, плин якого не завжди відбувається постійно й безупинно, найчастіше йде динамічно з подоланням різних за масштабами криз [12]
	– процес перетворень, переходу від одного якісно-кількісного стану до іншого, змін вищого ріння [13]
	– як унікальний процес трансформації відкритої системи в просторі й часі, який характеризується перманентною зміною глобальних цілей його існування шляхом формування нової дисипативної структури та переводом його в новий атрактор (одна і альтернативних траєкторій розвитку підприємства) функціонування адаптивності до змін; зміна підприємством свого якісного стану [14]
	– розвиток, під яким розуміють незворотні, цілеспрямовані та закономірні зміни господарської системи, послідовність переходу її з одного стану в якісно інший на основі удосконалення техніки, технології та організації праці, впровадження новацій в управлінні тощо [15]
	– зростання розмірів та показників діяльності підприємства; зміна стану підприємства на прогресивніший; підвищення гнучкості та адаптивності до змін; зміна підприємством свого якісного стану [16]

*Джерело: складено на основі [11-16].*

Аналізуючи наведені визначення поняття «розвиток», слід значити, що не всякі зміни будуть розвитком, а лише ті, які задовольняють таким головним умовам, а саме: по-перше, в результаті змін повинен з'явитись новий якісний стан, і по-друге, зміни повинні мати незворотність, поступальність і спрямованість одночасно. Можливо також зацентувати, що за думкою вчених розвиток – це не суто економічне явище, а скоріше багатовимірний процес реорганізації та переорієнтування всієї економічної та соціальної системи [10]. Сучасне тлумачення поняття «зміна» визначено як перетворення чого-небудь на щось інше [17]. Відповідно до філософського трактування будь-яка зміна характеризується напрямом, швидкістю та тривалістю. З цього приводу можна стверджувати, що напрямом змін обумовлюється загальними об'єктивними процесами розвитку соціально-економічних систем, швидкість і тривалість – рівнем розвитку соціально-економічної системи. До того ж, зміни є тривалими у часі і не відбуваються повним запереченням минулого, а частково пересуваються у майбутнє, що забезпечує необхідний процес адаптації до змін і перехід в іншу форму. Щоб з'ясувати суть поняття «зміна форми» потрібно уточнити розуміння поняття «форма». Згідно з філософським підходом категорія «форма» перебуває у єдності з категорією «зміст», що має важливе значення для тлумачення процесу змін. Зміст – сама сутність предмета, явища, тощо, форма – внутрішня організація змісту. Між формою та змістом завжди існують протиріччя, вирішення яких і забезпечує процес змін. Для розуміння процесу трансформації будь-чого важливо, що процес змін обов'язково починається з розвитку їх змісту, який є найбільш рухливим елементом процесу. Також доцільно звернути увагу, що новий зміст необов'язково ламає стару форму, а може використовувати її, змінювати її природу, пристосовувати її до своїх цілей і тим самим забезпечує процес адаптації до середовища, що постійно змінюється. Зародження і розвиток протиріч відбувається відповідно до загальних законів розвитку й тому має певні закономірності, облік яких є основою для визначення причин та наслідків трансформації, що в свою чергу має забезпечити ефективність логістичного менеджменту. З огляду на те, що логістична діяльність невід'ємна від суспільних відносин її трактування з точки зору соціології вкрай важливе. В Енциклопедії соціології трансформація розглядається як зміна, а зміна як процес руху та взаємодії предметів та явищ, внаслідок яких з'являються нові властивості, функції, відношення [18].

Сутність поняття «зміни» з точки зору філософії, соціології та економіки надано на рис. 2.

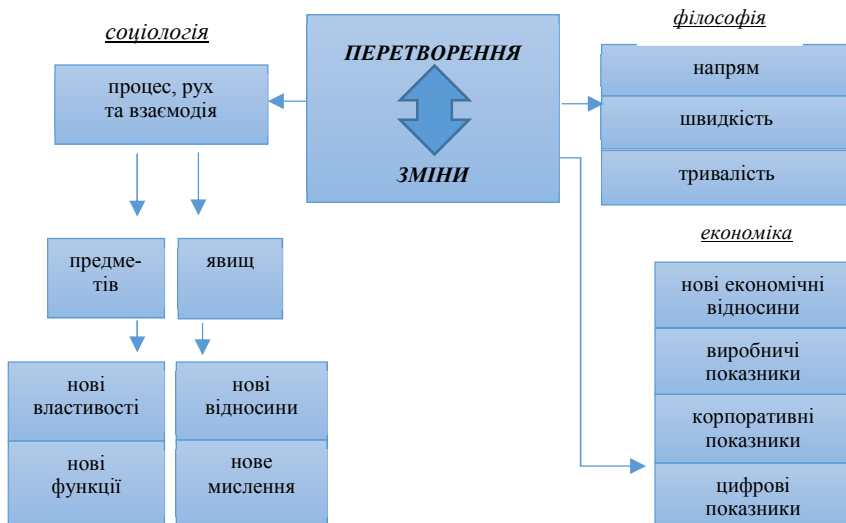


Рис. 2. Розуміння поняття «зміни»  
(у філософському та соціально-економічному контексті)

Джерело: складено автором.

Всебічне розуміння терміну «зміни» є основою для тлумачення терміну «трансформація». На даний час існує безліч трактувань цієї дефініції. Узагальнені погляди щодо визначення терміну «трансформація» наведені у табл. 2.

Погоджуючись в цілому з наведеними точками зору на тлумачення поняття «трансформація», можливо додати деякі уточнення, а саме: за своєю природою трансформація має часову тривалість і тому визначення її як «ступінь» або «форма» не зовсім доцільне. Тлумачення трансформації як руху від форми до форми через заперечення старої форми і формування нової більш відповідає змісту поняття та слід зауважити, що заперечення старої форми обумовлюється не новою формою, а новим змістом, який і змінює стару форму і необов'язково заперечує її. При визначенні трансформації як процесу адаптації економічних систем, обумовленого ринковим господарюванням вважаємо зауважити, що процеси адаптації економічних систем обумовлюються не тільки закономірностями рин-

Таблиця 2

**Визначення терміну «трансформація» з різних точок зору**

№ з/п	Тлумачення	Автор
1	Властивості соціально-економічних систем	І. Маркович [19]
2	Ступінь необхідних змін з ціллю адаптації до змін середовища	Д. Белл [20]
3	Загальна форма розвитку економічних систем, яка пов'язана з еволюційними та революційними змінами	Н. Гражевська [21]
4	Рух від форми до форми через заперечення старої форми і формування нової	Ю. Осипов та ін. [22]
5	Якісні перетворення економічної системи і перехід її у стан нерівноваги	Г. Грищенко та ін. [23]
6	Глибинні перетворення на рівні економічних відносин	О. Івашина та ін. [24]
7	Процес перетворень в рамках системи, при якому змінюються параметри системи	С. Мочерний та ін., Г. Поченчук [25]
8	Складний процес, що приводить до нового економічного стану під впливом об'єктивних і суб'єктивних чинників	О. Корнух, А. Турило [26]
9	найбільш поширена фаза, яка описує зміни в масштабах компанії, які призводять до розробки нових бізнес-моделей	М. Iansiti, K.R. Lakhani [27]
10	Реінжиніринг бізнес-процесів	Платформа Cflow [28]
11	Суттєва зміна або стрибок у дизайні, потоці, діяльності або впровадженні бізнес-процесу	Платформа Businessoptix [29]
12	Можливість визначити сміливі амбіції, які виходять за рамки поступових змін, можливість переосмислити бізнес і операційні моделі із забезпеченням проривної цінності	Звіт Deloitte (міжнародна консалтингова компанія) [30]

Джерело: складено на основі узагальнення джерел [19-30].

кових відносин, а також об'єктивними законами розвитку, яким підпорядковуються і інші форми господарювання. Поширюючи ситуаційний підхід до розгляду питання, запропонований І. Маркович [19], де трансформація розглядається як «момент кардинальних перетворень» можна додати, що згідно з класичним тлумаченням дефініцій «зміна», «форма», «зміст» «кардинальні перетворення» існують не в моменті, а і в старій і новій системі, перетікають з однієї форми в другу, обумовлюють друг друга і не заперечують. Потрібно уточнити, що згідно з класичним тлумаченням дефініція «процес» – це розвиток і тому обмежуватися підходом як до «серії процесів» не зовсім повно і може бути поширеним розумінням того, що процеси завжди мають незворотній напрямок з тенденцією

ускладнення [2] і тому трактування трансформації як серії взаємозалежних процесів, які реалізуються в певній послідовності доцільно доповнити розумінням сутності поняття «процес».

У загальнотеоретичному аспекті у Великій економічній енциклопедії надано, що трансформація – це взаємодія різних процесів та явищ у сфері економіки, політики та іншого, які в результаті забезпечують формування нової якості соціальної системи в цілому [31], у Великому економічному словнику зазначено, що трансформація – це реформування головної мети в ряд взаємозалежних локальних цілей і завдань, що забезпечують досягнення кардинальних результатів [32], в економічній енциклопедії зазначено, що трансформація – це процес перетворення однієї економічної системи на іншу, при якому змінюються її властивості [33].

Отже, з огляду на розуміння, що процеси трансформації відбуваються в екосистемі запропоновано доцільним звертатися до визначень цього поняття з точки зору філософії, соціології і економіки.

Враховуючи наведене, запропоновано сутнісну основу загального процесу трансформації ( рис. 3).

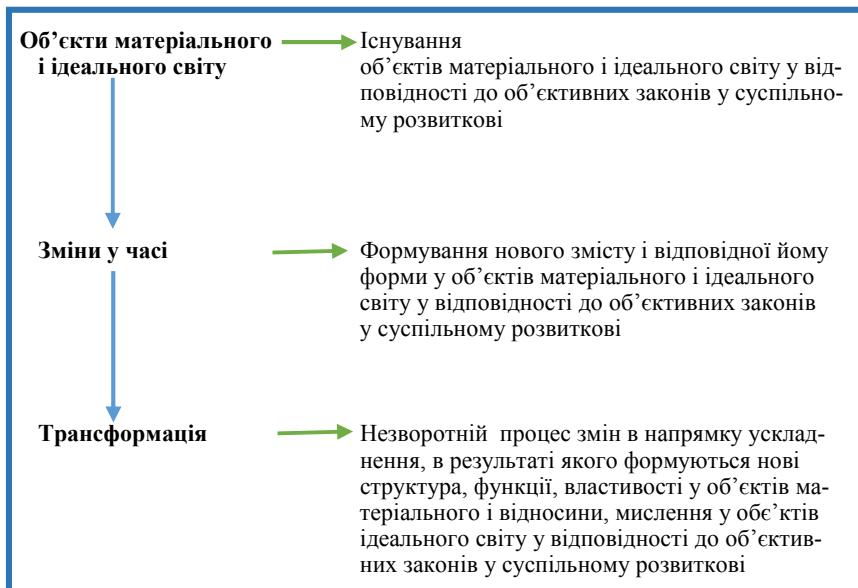


Рис. 3. Сутнісна основа трансформації

Джерело: запропоновано автором.



З урахуванням наведеного надано авторське тлумачення понять «розвиток», «зміна», «трансформація», а саме:

розвиток – це незворотній і односпрямований процес змін змісту і відповідної форми об'єкту матеріального та ідеального світу з тенденцією ускладнення у відповідності до об'єктивних законів у суспільному розвитку;

зміна – це процес формування нового змісту і відповідної йому форми об'єктів матеріального та ідеального світу у часі;

трансформація - це процес поступових, односпрямованих, незворотних змін на основі об'єктивного закономірного процесу розвитку об'єктів матеріального і ідеального світу через зміну змісту і відповідних змісту форм у відповідності до об'єктивних законів у суспільному розвитку.

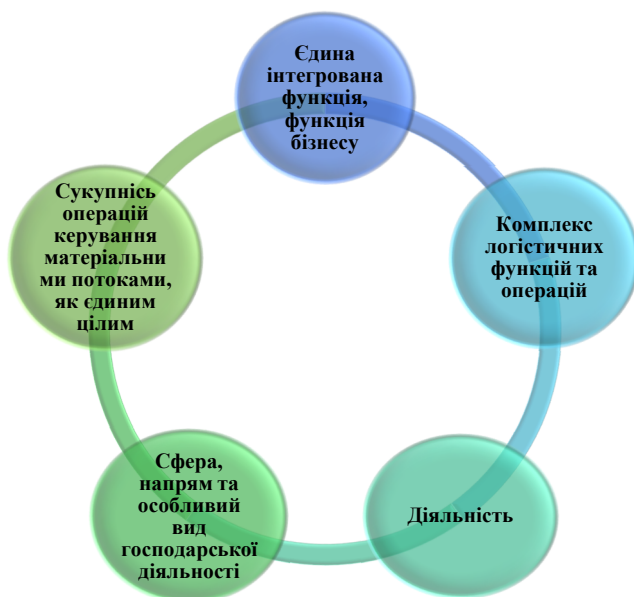
Запропоновані тлумачення основних термінів, сутнісна основа процесу трансформації надає можливість сформулювати розуміння природи трансформації, закономірностей її перебігу та розвитку, що надає змогу утримувати процес трансформації в системі логістичного менеджменту в умовах цифрової економіки у руслі об'єктивних законів у суспільному розвитку під впливом безлічі ендогенних та екзогенних факторів середовища, що постійно змінюється.

Ця стаття є продовженням дослідження з питань трансформації логістичної діяльності підприємств в умовах діджиталізації, що активно поширюється. У результаті попередніх досліджень: запропоновано авторське трактування дефініції «логістика» з урахуванням сучасних поглядів на розвиток підприємств, логістичний менеджмент, практичні аспекти управління логістичними процесами у цифровій економіці з використанням цифрових технологій; надано авторський підхід до трактування змісту поняття «управління логістичною діяльністю підприємств у цифровій економіці» як безперервного інтегрованого процесу логістичної діяльності, функцій управління та цифрових систем; окреслено концептуальні підходи до визначення суті термінів «лояльність», «клієнтський досвід», «логістичний сервіс», «логістичне обслуговування», «електронна комерція», «електронний бізнес», «електронна торгівля» [34-38].

В даний час широке розповсюдження цифрових технологій в економіці та суспільному житті безперервно змінює життя та діяльність людини. Логістична діяльність, яка більш інших сфер діяльності знаходиться під впливом екзогенних та ендогенних факторів, приєднуючи нові і нові елементи мінливого середовища до своєї си-

стеми повинна і сама постійно змінюватися, що має бути відображено у сутнісному розумінні поняття.

При тлумаченні дефініції вчені виділяють наступні ключові поняття (рис. 4).



*Рис. 4. Ключові аспекти поняття «логістична діяльність»*

*Джерело: складено на основі узагальнення джерел [40-46].*

Зокрема, можливо зазначити, що формулювання терміну «логістична діяльність» також може знаходити своє відображення через фокус, спрямований на акцентування мети, як:

координація фізичного розподілу і менеджменту матеріалів для економії витрат і підвищення рівня обслуговування [41];

швидка реакція, мінімальна невизначеність, мінімальний обсяг запасів, консолідація вантажоперевезень, якість і підтримка життєвого циклу [47];

оптимізація циклу відтворення шляхом комплексного, орієнтованого на потребу, формування потоку матеріалів та інформації у виробництві й розподілі продукції [48];

формування комплексної корисності логістичного продукту або логістичної послуги у відповідності з запитами споживачів з-за умови забезпечення необхідного рівня економічної безпеки суб'єкта логістичної діяльності [50].

Для розробки теоретичних засад організації логістичної діяльності потрібно з'ясувати сутність терміну «організація». У словнику іноземних слів зазначено, що організація – це «устрій, поєднання, об'єднання чогось в одне ціле, приведення до суворої системи» [50].

В економічному енциклопедичному словнику – організація (від пізньелат. *Organiso* – повідомляю стрункий вигляд, влаштовую) – це сукупність процесів або дій, що ведуть до утворення та вдосконалення взаємозв'язків між частинами цілого; внутрішнє впорядкування, узгодженість взаємодії більш-менш диференційованих та автономних частин цілого, яка обумовлена його будовою [51].

Само поняття «організація» невід'ємно від понять «структура», «система». За своєю сутністю організація, як спрямована дія, повинна відповідати динамічним закономірностям системи (функціонування, поведінка, взаємодія частин системи). У відповідності до зазначеного можна стверджувати, що організація логістичної діяльності повинна бути суворою системою.

У контексті питанні управління логістичною діяльністю вчені акцентують увагу на інтегрованому характері логістичного менеджменту. Розглядаючи процес як інструмент планування, організації, регулювання, оптимізації, координації та контролю потоків (зокрема матеріальних та інформаційних). З аспекту планування поняття може бути розглянуто як інтегрована система прийняття рішень, за допомогою якої відбувається формування стратегії та місії підприємств.

Термін може бути розглянуто, як процес адміністрування логістичної системи, взаємодія базових управлінських функцій з логістичними функціями. Як комплексна локалізована система управління, що базується на засадах теорії логістики, розгляд інтеграції логістики та менеджменту у форму «логістико-менеджменту» може бути доцільним [34].

Вчені доповнюють тему питанням контролю логістичної діяльності у підприємствах в умовах глобалізації: контроль у логістичних системах має важливе значення у стратегічному і оператив-

ному управлінні підприємством, ґрунтується на аналізі переваг логістичних проєктів, вимог споживачів, умов конкуренції, співвідношень можливостей цільових ринків та витрат на їх забезпечення і вимагає регулярного узгодження цілей планування, управління та контролю за сферами діяльності підприємства [52].

Напрями трансформації логістичної діяльності обумовлюються суттєвою особливістю, а саме: клієнт приймає безпосередню участь в процесі, а також відповідність очікуванням клієнта є показником, залежним від суб'єктивних вимог клієнта до логістичної послуги. Ці суб'єктивні вимоги багато в чому формуються суспільством під впливом тих чи інших напрямів комунікативної філософії. Еволюція форм і видів комунікації знаходить свій відбиток в її філософському осмисленні різними вченими. З точки зору філософського аналізу в рамках теорії комунікації були продовжені ідеї семіотики (Ч. Морріс (C. Morris)) і герменевтики (Г.-Х. Гадамер (H.-G. Gadamer)); проблема людської комунікації набула поширення в роботах А. Камю (A. Camus), Ж.-П. Сартра (J.-P. Sartre), М. Хайдеггера (M. Heidegger), К. Ясперса (K. Jaspers); аналітична і лінгвістична філософія (Л. Вітгенштейн (L. Wittgenstein)); діалогічна філософія (М. Бахтін, М. Бубер (M. Buber)); сучасні вчені займаються проблемами комунікації та комунікаційних технологій (М. Василик, А. Єрмоленко, А. Назарчук, А. Соколова та ін.). Найбільш значущими розробками, які мають вплив на організацію логістичної діяльності є ті, що досліджують технократичні підходи, інтеракційні підходи, підходи соціального конструювання комунікації, лінгвістичні підходи, етно-методологічні концепції комунікації, інформаційні технології комунікації. Врахування зазначених підходів допомагає пояснити і передбачувати поведінку, запити особистості, соціальних груп, суспільства в цілому і можуть бути використані в логістичній діяльності (особливо в логістичному сервісі) для розробки поточної та прогнозування майбутньої реальності в соціально-економічному середовищі. У відповідності до класичних поглядів на комунікацію, які представлені перед усім К.-О. Апелем (K.-O. Apel), Ю. Габермасом (J. Habermas), Г.-Х. Гадамером (H.-G. Gadamer), А. Камю (A. Camus) і сучасних – М. Василик, А. Єрмоленко, А. Назарчук та ін. – в суспільстві окреслився поворот в бік посткласичної філософії комунікації - використанню етичних норм на основі принципу справедливості, відповідальності, довіри і досягнення взаєморозуміння. Означені тенденції формують

соціальні детермінанти як основу потреб суспільства, які і визначають напрями і перспективи всієї ланки логістичної діяльності.

Широкий вплив цифрових технологій на діяльність підприємств змушує створювати нові і нові бізнес-моделі [39; 53], залучати до діяльності підприємств нові об'єкти і суб'єкти, однак слід враховувати, що основою будь-якої бізнес-моделі або діяльності лежить сутнісна основа процесу трансформації.

*Висновки та перспективи подальших досліджень.* Для того, щоб бути здатною до трансформації як до неминучого та закономірного процесу логістична діяльність підприємства повинна бути компетентною, тобто мати можливість адекватно реагувати на вплив цих факторів, що забезпечується ефективним логістичним менеджментом.

Спираючись на розглянутий загальнотеоретичний аспект сутності поняття «трансформація», надані авторські трактування термінів з урахуванням необхідності комплексного розгляду до визначення природи і суті трансформації логістичної діяльності з точки зору філософії, соціології та економіки на підставі об'єктивних законів у суспільному розвитку, які надають комплексне уявлення про трансформацію як невід'ємну частину об'єктивного процесу розвитку.

В свою чергу, ефективність логістичного менеджменту ґрунтується на глибокому розумінні сутності трансформації логістичної діяльності, тому розроблена і запропонована сутнісна основа трансформації, яка має бути віссю організації логістичної діяльності підприємств в умовах цифрової економіки.

Таким чином, можна узагальнити, що:

трансформація логістичної діяльності підпорядковується об'єктивним законам у соціальному розвитку;

трансформація є необхідним етапом розвитку як загальної властивості матерії;

трансформація має чітку сутнісну основу, яка і є віссю логістичного менеджменту в мінливих умовах сьогодення;

трансформація як процес зміни змісту і відповідної йому форми об'єктів матеріального та ідеального світу не є революційною, а має використовувати ту чи іншу форму, змінюючи її у відповідності до цілей, які формуються новим змістом;

трансформація – складне соціально-економічне явище, яке змінює соціально-економічні відносини в суспільстві.

В умовах цифрової економіки набуває актуальності цифрова трансформація, яка передбачає інтеграцію цифрових технологій у всі сфері бізнесу. Це тягне за собою необхідність використання більш гнучких інтелектуальних засобів ведення бізнесу, зміни самого процесу діяльності, його цілей. Трансформація логістичної діяльності в умовах діджиталізації насамперед має бути спрямована на формування відповідного мислення в логістичному менеджменті.

Також слід звернути увагу, що широке залучення цифрових технологій в логістичній діяльності все частіше використовується як ефективний метод підвищення задоволеності клієнта та питання цифрової безпеки залишаються недостатньо висвітленими.

В умовах нестабільності сьогодення (пандемія COVID-19, військові дії, санкції тощо) відзначається збільшення частки взаємодії з клієнтами у цифровому форматі, використання хмарних сервісів, оцифрованих продуктів та послуг. Це потребує вживання більш гнучких та інтелектуальних способів ведення бізнесу, нових підходів до питань організації логістичної діяльності і подальших досліджень.

Теоретичні засади процесів розвитку та трансформації набувають актуальності у зв'язку з «Проблемами сталого розвитку людства» і мають перспективи подальших досліджень у напрямку забезпечення гармонічної взаємодії економічної, соціальної та екологічної сфер у суспільному розвитку, зокрема в удосконаленні еко-системного підходу до логістичного менеджменту. На даний час цифрові трансформації стають дедалі ширшими та глибшими і значно утруднюють процес організації логістичної діяльності, що зумовлює напрям подальших досліджень, що полягає у необхідності глибшого вивчення теоретичного аспекту організації логістичної діяльності підприємств в системі логістичного менеджменту в умовах цифрової економіки для розробки відповідних рекомендацій з фокусом уваги на забезпечення економічної та кібербезпеки клієнтів з урахуванням очікувань клієнтів у відповідності до сучасних соціальних детермінант.

### Література

1. Statista. Spending on digital transformation technologies and services worldwide from 2017 to 2025. URL: <https://www.statista.com/statistics/870924/worldwide-digital-transformation-market-size/>.

2. Краткий философский словарь / под ред. В. Викторовой. Москва: Госполитиздат, 1955. 567 с.

3. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка: 80000 слов и фразеологических выражений. Москва: А. ГЕИ, 2013. 874 с.
4. Новая философская энциклопедия / науч.-ред.совет.: В.В. Степин. Москва: Мысль, 2010. Т.1-4. 2659 с.
5. Цыганенко Г.П. Этимологический словарь русского языка. Київ: Радянська школа, 1970. 399 с.
6. Энциклопедия эпистологии и философии науки / И.Т. Касавин (гл. ред. и сост.). Москва: Канон+:Реабилитация, 2009. 1247 с.
7. Арутюков В.Х, Мішин В.М., Свінціцький В.М. Методологія соціально-економічного пізнання: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2005. 352 с.
8. Higgins B. (1968). Economic development: principles, problems and policies. New York: Norton and Co. 850 p.
9. Krueger, Anne O. and Myint, Hla. Economic development. *Encyclopedia Britannica*. 27 Sep. 2016. URL: <https://www.britannica.com/topic/economic-development>.
10. Nishan Sakalasoorya. The concept of development definitions, theories and contemporary perspectives. Project: Lecture notes. April 2020. URL: [https://www.researchgate.net/publication/340375763\\_The\\_Concept\\_of\\_Development\\_DEFINITIONS\\_THEORIES\\_AND\\_CONTEMPORARY\\_PERSPECTIVES/comments](https://www.researchgate.net/publication/340375763_The_Concept_of_Development_DEFINITIONS_THEORIES_AND_CONTEMPORARY_PERSPECTIVES/comments). DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.17378.48323>.
11. Запаса Л.С. Економічна сутність розвитку підприємства. *Культура народів Причорномор'я*. 2006. № 96. С. 33–37.
12. Василенко В.А., Ткаченко Т.І. Стратегічне управління: навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2003. 396 с.
13. Кузьмін О., Мельник О. Основи менеджменту: підручник. Київ: Академвидав, 2003. 416 с.
14. Забродский В.А., Кизим Н.А. Диагностика финансовой устойчивости функционирования производственно-экономических систем. Харьков: Бизнес Информ, 2000. 106 с.
15. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник. Київ: КНЕУ, 2013. 779 с.
16. Іванчук К.О. Теоретичні підходи до визначення сутності категорії «розвиток підприємства». *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку*: зб. наук. праць / Нац. акад. наук України, Ін-т економіки пром-ті. Київ, 2012. С. 231–239.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
18. Социология: Энциклопедия / Сост. А.А. Грицанов, В.Л. Абушенко, Г.М. Евелькин, Г.Н. Соколова, О.В. Терещенко. Минск: Книжный Дом, 2003. 1312 с.
19. Маркович І.Б. Розкриття сутності поняття трансформації економічного простору в системі категорій розвитку національної економіки. *Економіка розвитку*. 2014. №2. С. 77-81. URL: [http://nbuv.ua/UJRN/tcro\\_2014\\_2\\_16](http://nbuv.ua/UJRN/tcro_2014_2_16).
20. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: опыт социального прогнозирования: пер. с англ. Москва: Academia, 1999. 786 с.
21. Гражевська Н. І. Еволюція сучасних економічних систем: навч. посіб. Київ: Знання, 2011. 287 с.

22. Осипов Ю. М. Теория хозяйства. Начала высшей экономики: учеб. в 3-х т. Москва: Изд-во МГУ, 1998. Т. 3: Хозяйственная динамика. Трансформации и переходы. Неэкономическое хозяйство. 607 с.

23. Грищенко Г.О. Трансформація фінансово-економічних систем: теоретичні положення. *Вісник ЖДТУ*. 2012. С. 359-363.

24. Івашина С.Ю. Соціально-інституціональні аспекти економічної трансформації. *Проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 309-314. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon\\_2014\\_2\\_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pecon_2014_2_45).

25. Поченчук Г. М. Закономірності трансформаційних процесів національної економіки. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. Т. 16. № 1. С. 123-129.

26. Корнух О. В., Турило А. М. «Економічна трансформація» як ключове поняття сучасного громадського розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2014. № 6, частина 3. С. 189-191.

27. Lansiti, M. and Lakhani, K.R. Digital Ubiquity How Connections, Sensors, and Data Are Revolutionizing Business. *Harvard Business Review*. 2014. Vol. 92. P. 90-99.

28. Cflow. Business Process Transformation. URL: <https://www.cflowapps.com/business-process-transformation/>.

29. Businessoptix. An Ultimate Guide to Business Process Transformation. Issa Kerremans. URL: <https://www.businessoptix.com/blog/an-ultimate-guide-to-business-process-transformation>.

30. Deloitte. Thinking big with business transformation. Six keys to unlocking breakthrough value. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/process-and-operations/us-sdt-think-big-business-transformation.pdf>.

31. Большая экономическая энциклопедия. Москва: Эксмо, 2008. 816 с.

32. Большой экономический словарь: 25000 терминов / под ред. А.Н. Азриляна. Изд. 6-е, доп. Москва: ОАО Можайский полигр. комб., 2004. 1376 с.

33. Економічна енциклопедія / Відп. ред. С.В. Мочерний. Київ: Видавничий центр «Академія». Т. 1, 2000. 863 с.; Т. 2, 2001. 847 с.; Т. 3, 2002. 952 с.

34. Трушкіна Н.В., Шкригун Ю.О. Управління логістичною діяльністю підприємств в цифровій економіці: теоретичні засади. *Наукові інновації та передові технології*. 2021. №2(2). С.152-166. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2021-2\(2\)-152-166](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2021-2(2)-152-166).

35. Трушкіна Н.В., Шкригун Ю.О. Концептуальні підходи до визначення суті і змісту терміну «клієнтський досвід». *Vtda a perspektivy*. 2021. № 4(42). С.125-138. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-4\(4\)-125-138](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-4(4)-125-138).

36. Трушкіна Н.В., Сергеева О.Р., Шкригун Ю.О. Концептуальні підходи до визначення поняття «електронна комерція». *Проблеми економіки*. 2020. № 4. С.231-240. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-231-240>.

37. Шкригун Ю.О. Теоретичні підходи до визначення поняття «цифрова логістика». *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 3(65). С. 137-146. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-137-146](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-137-146).

38. Шкригун Ю.О. «Електронний бізнес», «електронна комерція» та «електронна торгівля»: відмінності й особливості. *Управління економікою: теорія та практика. Чумаченківські читання*: зб. наук. праць / НАН України, Ін-т економіки



пром-сті; редкол.: О.О. Хандій (голов. ред.), В.І. Ляшенко (відп. ред.), В.Є. Куриляк та ін. Київ, 2020. С. 312-325. DOI: <https://doi.org/10.37405/2221-1187.2020.312-325>.

39. David Terrar. (2015). What is Digital Transformation? URL: <https://www.theagileelephant/what-is-digital-transformation>.

40. Уотерс Д. Логистика. Управление цепью поставок / пер. с англ. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 503 с.

41. Джонсон С. Дж., Вуд Ф.Д., Вордлоу Л.Д., Мерфи-мл. Р.П. Современная логистика: пер. с англ. 7-е изд. Москва: Издательский дом «Вильямс», 2002. 624 с.

42. Неруш Ю.И. Логистика. 3-е изд., перераб. и доп. Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. 495 с.

43. Коніщева Н.Й., Трушкіна Н.В. Управління логістичною діяльністю промислових підприємств. *Економіка промисловості*. 2005. № 1. С. 114-123.

44. Бакаев О.О., Кутах О.П., Пономаренко Л.А. Теоретичні засади логістики. У 2-х т. Київ: Київський ун-т економіки і технологій транспорту, 2003. Т. 1. 430 с.

45. Малярець Л.М., Матвієнко-Беляєва Г.Л. Формалізація задач контролю логістичної діяльності підприємства: монографія. Харків: ХНЕУ, 2010. 227 с.

46. Шгаль Т.В., Уварова А.Є. Логістична діяльність торговельного підприємства: сутнісні характеристики та формалізація моделі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2019. Вип. 3. С. 64-71. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/204-3/9>.

47. Бауэрсокс Д., Класс Д. Логистика: интегрированная цепь поставок: пер. с англ. Москва: Олимп-Бизнес, 2001. 640 с.

48. Тридід О.М., Таньков К.М., Леонова Ю.О. Логістика. Київ: ВД «Персонал», 2008. 176 с.

49. Алькема В.Г. Генезис і розвиток економічної безпеки суб'єктів логістичної діяльності: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук. Київ: [б.в.], 2011. 501 с.

50. Словарь иностранных слов / под ред. И.В. Лехина и проф. Ф.Н. Пертова. Москва: Гос. изд-во иностр. и нац. словарей, 1955. 848 с.

51. Золотогоров В.Г. Экономика. Энциклопедический словарь. Минск: Книжный Дом, 2003. 720 с.

52. Мадяр Р.О. Контроль логістичної діяльності на підприємствах в умовах глобалізації. *Економіка та держава*. 2018. № 12. С. 31–34. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.12.31>.

53. Thinking big with business transformation. URL: <https://www2.deioitte.com/content/dam/Deioitte/us/Documents/process-and-operations/us-operations/us-std-sink-big-business-transformation.pdf>.

## References

1. Statista. Spending on digital transformation technologies and services worldwide from 2017 to 2025. Retrieved from <https://www.statista.com/statistics/870924/worldwide-digital-transformation-market-size/>.

2. Viktorova, V. (Ed). (1955). *Kratkiy filosofskiy slovar'* [Brief Philosophical Dictionary]. Moscow, Gospolitizdat [in Russian].

3. Ozhegov, S.I., Shvedova, N.Ju. (2013). *Tolkovyy slovar' russkogo yazyka: 80000 slov i frazeologicheskikh vyrazheniy* [Explanatory dictionary of the Russian language: 80,000 words and phraseological expressions]. Moscow, A.TEMR [in Russian].

4. Stepin, V.V. (Ed). (2010). Novaya filosofskaya entsiklopediya [New Philosophical Encyclopedia], Moscow, Mysl' [in Russian].
5. Cyganenko, G.P. (1970). Etimologicheskii slovar' russkogo yazyka [Etymological dictionary of the Russian language]. Kyiv, Radianska shkola [in Russian].
6. Kasavin, I.T. (Ed). (2009). Entsiklopediya epistologii i filosofii nauki [Encyclopedia of Epistemology and Philosophy of Science]. Moscow, Kanon+:Reabilitatsiya [in Russian].
7. Arutiukov, V.Kh, Mishyn, V.M., Svintsitskyi, V.M. (2005). Metodolohiia sotsialno-ekonomichnoho piznannia [Methodology of socio-economic knowledge]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].
8. Higgins, B. (1968). Economic development: principles, problems and policies. New York, Norton and Co.
9. Krueger, Anne O. and Myint, Hla. (2016). Economic development. *Encyclopedia Britannica*, 27 Sep. Retrieved from <https://www.britannica.com/topic/economic-development>.
10. Nishan Sakalasoorya. (2020). The concept of development definitions, theories and contemporary perspectives. Project: Lecture notes. Retrieved from [https://www.researchgate.net/publication/340375763\\_The\\_Concept\\_of\\_Development\\_DEFINITIONS\\_THEORIES\\_AND\\_CONTEMPORARY\\_PERSPECTIVES/comments](https://www.researchgate.net/publication/340375763_The_Concept_of_Development_DEFINITIONS_THEORIES_AND_CONTEMPORARY_PERSPECTIVES/comments). DOI: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.17378.48323>.
11. Zapasna, L.S. (2006). Ekonomichna sutnist rozvytku pidpriemstva [The economic essence of enterprise development]. *Kul'tura narodov Prichernomor'ya – Culture of the peoples of the Black Sea*, 96, pp. 33–37 [in Ukrainian].
12. Vasylenko, V.A., Tkachenko, T.I. (2003). Stratehichne upravlinnia [Strategic management]. Kyiv, TsUL. 396 p. [in Ukrainian].
13. Kuzmin, O., Melnyk, O. (2003). Osnovy menedzhmentu [Fundamentals of management]. Kyiv, Akademydav [in Ukrainian].
14. Zabrodskiy, V.A., Kizim, N.A. (2000). Diagnostika finansovoy ustoychivosti funktsionirovaniya proizvodstvenno-ekonomicheskikh sistem [Diagnostics of the financial stability of the functioning of production and economic systems]. Kharkiv, Biznes Inform [in Russian].
15. Andriichuk, V.H. (2013). Ekonomika pidpriemstv ahropromyslovoho kompleksu [Economics of agro-industrial enterprises complex]. Kyiv, KNEU [in Ukrainian].
16. Ivanchuk, K.O. (2012) Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti katehorii «rozvytok pidpriemstva» [Theoretical approaches to determining the essence of the "enterprise development" category]. *Stratehiia i mekhanizmy rehuliuвання promyslovoho rozvytku – Strategy and mechanisms of regulation of industrial development*, pp. 231–239. Retrieved from <http://nbuv.gov.ua/UJRN/sim-2012-2012-21> [in Ukrainian].
17. Busel, V.T. (Ed.). (2005). Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy: 250000 [A large explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250000]. Kyiv; Irpin, Perun [in Ukrainian].
18. Hrytsanov, A.A., Abushenko, V.L., Evelkyn, H.M. (2003). Sotsyolohiia: Entsiklopediia [Sociology:Encyclopedia]. Mynsk, Knizhnyy Dom [in Russian].
19. Markovych, I.B. (2014). Rozkryttia sutnosti poniattia transformatsii ekonomichnoho prostoru v systemi katehorii rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Revealing the essence of the concept of transformation of the economic space in the system of categories of development of the national economy]. *Ekonomika rozvytku – Economics of development*, 2, pp. 77-81 [in Ukrainian].

20. Bell, D. (1999). Grydashcheye postindustrial'noye obshchestvo: opyt sotsial'nogo prognozirovaniya [The coming post-industrial society. The experience of social forecasting]. Moscow, Academia [in Russian].
21. Hrazhevska, N. I. (2011). Evoliutsiia suchasnykh ekonomichnykh system [Evolution of modern economic systems]. Kyiv, Znannia [in Ukrainian].
22. Osipov, Yu. M. (1998). Teoriya khozyaystva. Nachala vysshey ekonomiki [Theory of economy. Beginnings of higher economics: textbook.]. In 3 vol. Vol. 3: Khozyaystvennaya dinamika. Transformatsii i perekhody. Neoeconomicheskoye khozyaystvo [Economic Dynamics. Transformations and transitions. Neoeconomic economy]. Moscow, Publishing House of Moscow State University [in Russian].
23. Hryshchenko, H.O. (2012). Transformatsiia finansovo-ekonomichnykh system: teoretychni polozhennia [Financial and economic transformation: Theoretical provisions]. *Visnyk ZhDTU*, 5, pp. 359-363 [in Ukrainian].
24. Ivashyna, S.Iu. (2014). Sotsialno-instyutsionalni aspekty ekonomichnoi transformatsii Social and institutional aspects of economic transformation [Social and institutional aspects of economic transformation]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 2, pp. 309-314. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon\\_2014\\_2\\_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2014_2_45). [in Ukrainian].
25. Pochenchuk, H. M. (2014). Zakonomirnosti transformatsiinykh protsesiv natsionalnoi ekonomiky [Patterns of transformational processes of the national economy]. *Ekonomichnyi analiz – Economic analysis*, Vol. 16, No. 1, pp. 123-129. Ternopil, Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
26. Kornukh, O.V., Turylo, A. M. (2014). «Ekonomichna transformatsiia» yak kliuchove poniattia suchasnoho hromadskoho rozvytku ["Economic transformation" as a key concept of modern social development]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*, Vol. 3, No. 6, pp. 189-191 [in Ukrainian].
27. Iansiti, M., Lakhani, K.R. (2014). Digital ubiquity: How connections, sensors, and data are revolutionizing business. *Harvard Business Review*, 92, pp. 90-99.
28. Cflow. Business Process Transformation. Retrieved from <https://www.cflowapps.com/business-process-transformation/>.
29. Businessoptix. An Ultimate Guide to Business Process Transformation. Issa Kerremans. Retrieved from <https://www.businessoptix.com/blog/an-ultimate-guide-to-business-process-transformation>.
30. Deloitte. Thinking big with business transformation. Six keys to unlocking breakthrough value. Retrieved from <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/us/Documents/process-and-operations/us-sdt-think-big-business-transformation.pdf>.
31. Bol'shaya ekonomicheskaya entsiklopediya [Great economic encyclopedia]. (2008). Moscow, Eksmo. 816 p. [in Russian].
32. Azriliyan, A.N. (Ed.). (2004). Bol'shoy ekonomicheskii slovar': 25000 terminov [Big economic dictionary: 25000 terms]. Moscow, OAO Mozhaitskiy polyhr. komb.). 1376 p. [in Russian].
33. Mochernyi, S.V. (Ed.). Ekonomichna entsyklopediia [Economic encyclopedia]. Vol. 1, 2000. 863 p.; Vol. 2, 2001. 847 p.; Vol. 3, 2002. 952 p. Kyiv, Publishing center «Akademiiia» [in Ukrainian].
34. Trushkina, N.V., Shkryhun, Yu.O. (2021). Upravlinnia lohistychnoiu diialnistiu pidpriemstv v tsyfrovii ekonomitsi: teoretychni zasady [Management of logistics activities of enterprises in the digital economy: theoretical basics]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii – Scientific innovations and advanced technologies*,

2(2), pp. 152-166. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2021-2\(2\)-152-166](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2021-2(2)-152-166) [in Ukrainian].

35. Trushkina, N.V., Shkryhun, Yu.O. (2021). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia suti i zmistu terminu «kliientskyi dosvid» [Conceptual approaches to defining the essence and content of the term "customer experience"]. *Vida a perspektivy*, 4(4)2, pp. 125-138. DOI: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-4\(4\)-125-138](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2021-4(4)-125-138) [in Ukrainian].

36. Trushkina, N. V., Serhieieva, O. R., Shkryhun, Yu. O. (2020). Kontseptualni pidkhody do vyznachennia poniattia «elektronna komertsiiia» [Conceptual approaches to the definition of "e-commerce"]. *Problemy ekonomiky – Problems of the economy*, 4, pp. 231-240. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-4-231-240> [in Ukrainian].

37. Shkryhun, Yu.O. (2021). Teoretychni pidkhody do vyznachennia poniattia «tsyfrova lohistyka» [Theoretical approaches to defining the concept of "digital logistics"]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3(65), pp. 137-146. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-137-146](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-137-146) [in Ukrainian].

38. Shkryhun, Yu.O. (2020). «Elektronnyi biznes», «elektronna komertsiiia» ta «elektronna torhivlia»: vidminnosti y osoblyvosti ["E-business", "e-commerce" and "e-commerce": differences and features]. *Upravlinnia ekonomikoiu: teoriia ta praktyka. Chumachenkivski chytannia – Management of Economy: Theory and Practice. Chumachenko's Annals*, pp. 312-325. DOI: <https://doi.org/10.37405/2221-1187.2020.312-325> [in Ukrainian].

39. David Terrar. (2015). What is Digital Transformation? Retrieved from <https://www.theagileelephant/what-is-digital-transformation>.

40. Waters, D. (2003). Logistika. Upravleniye tsep'yu postavok [Logistics. Supply chain management]. Transl. from English. Moscow, UNITI-DANA. 503 p. [in Russian].

41. Johnson, C.J., Wood, F.D., Wordlaw, L.D., Murphy, Jr. R.P. (2002). *Sovremennaya logistika* [Modern logistics]. Transl. from English. 7th ed. Moscow, Williams Publishing House. 624 p. [in Russian].

42. Nerush, Yu.I. (2003). *Logistics*. 3rd ed., revised. and additional. Moscow, UNITI-DANA. 495 p. [in Russian].

43. Konishcheva, N. Y., Trushkina, N. V. (2005). Upravlinnia lohistrychnoiu diialnistiu promyslovykh pidpriemstv [Management of logistics activities of industrial enterprises]. *Econ. promisl.*, 1. pp. 114-123 [in Ukrainian].

44. Bakaiev, O. O., Kutakh, O. P., Ponomarenko, L. A. (2003). Teoretychni zasady lohistyky [Theoretical foundations of logistics]. Kyiv, Kyivskiy University of Economics and Transport Technologies [in Ukrainian].

45. Maliarets, L.M., Matviienko-Bieliaieva, H.L. (2010). Formalizatsiia zadach kontrolinhu lohistrychnoi diialnosti pidpriemstva [Formalization of tasks of controlling logistics activities of the enterprise]. Kharkiv, KhNEU. 227 p. [in Ukrainian].

46. Shtal, T.V., Uvarova, A.Ye. (2019). Lohistrychna diialnist torhovelnogo pidpriemstva: sutnisni kharakterystyky ta formalizatsiia modeli [Logistics activity of a trading company: essential characteristics and formalization of the model]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – Bulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Economy*, Issue 3, pp. 64-71. DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2667.2019/204-3/9> [in Ukrainian].

47. Bowersox, D., Klass, D. (2001). Logistika: integrirovannaya tsep' postavok [Logistics: an integrated supply chain]. Transl. from English. Moscow, Olimp-Business. 640 p. [in Russian].

48. Trydid, O.M., Tankov, K.M., Leonova, Yu.O. (2008). Lohistyka [Logistics]. Kyiv, Personnel [in Ukrainian].
49. Alkema, V. H. (2011) Henezys i rozvytok ekonomichnoi bezpeky subiektiv lohistychnoi diialnosti [The genesis and development of economic security of subjects of logistics activity]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
50. Lehin, I.V., Petrov, F. N. (Eds.). (1955). *Slovar' inostrannyh slov* [Dictionary of foreign words]. Moscow, State. foreign publishing house and national dictionaries [in Russian].
51. Zolotohorov, V. H. (2003). *Ekonomika. Entsiklopedicheskiy slovar'* [Economy. Encyclopedic dictionary]. Minsk, Knizhnyy Dom [in Russian].
52. Madiar, R.O. (2018). Kontrol lohistychnoi diialnosti na pidpriemstvakh v umovakh hlobalizatsii [Monitoring of logistic work process in enterprises in terms of globalisation]. *Ekonomika ta derzhava*, 12, pp. 31–34. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2018.12.31>.
53. Thinking big with business transformation. Retrieved from <https://www2.deiointte.com/content/dam/Deiointte/us/Documents/process-and-operations/us-operations/us-std-sink-big-business-transformation.pdf>.

*Надійшла до редакції 01.12.2021 р.*

## АНОТАЦІЇ

**Антонюк В. П.** *Людський капітал як чинник інноваційного розвитку та об'єкт дослідження.* – С. 3.

В статті обґрунтовано провідну роль людського капіталу як чинника інноваційного розвитку в умовах технологічної модернізації економіки та розгортання четвертої промислової революції. Конкретизовано визначення людського капіталу як людських активів, які складаються із фізичних, інтелектуальних, професійних, мотиваційних складових зайнятого населення. Запропонований авторський підхід розуміння людського капіталу як об'єкту дослідження, в якому систематизовано суб'єкти, компоненти, параметри й чинники формування і розвитку людського капіталу. Виокремлено й охарактеризовано демографічну, фізіологічну, освітньо-професійну, соціально-економічну та соціокультурну компоненти ЛК, що має вагомe значення для комплексного аналізу ЛК на національному та регіональному рівнях. Здійснено обґрунтування значення кожної компоненти ЛК у забезпеченні інноваційних процесів.

*Ключові слова:* робоча сила, людський капітал, людські активи, інноваційний розвиток, компоненти людського капіталу.

**Бородіна О.А.** *Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку просторових утворень в умовах децентралізації. Актуальна проблематика нового районування.* – С. 13.

Сучасні процеси реформування АТУ із супроводжуваними їх процесами бюджетної децентралізації мають за наслідки низку неврегульованих, але нагальних для вирішення питань: ускладнення проведення макроекономічної політики, особливо фіскальної координації, загострення успадкованих територіальних диспаритетів, проблеми інституційної досконалості децентралізованих одиниць, які отримують делеговані повноваження. В той же час, аналіз досвіду країн з аналогічним потенціалом допомагає визначити свої перспективи, не повторюючи чужих помилок. Так, досвід європейських країн, зокрема, Польщі, доводить, що трирівнева структура територіальної організації влади у континентальній системі органів місцевого самоврядування, є ефективною, а кореляційна тотожність з польським територіальним АТУ, дає Україні можливість врахувати позитивні наслідки та мінімізувати ризики.

Стаття містить обґрунтовані докази необхідності врахування в Україні європейського підходу до територіального поділу та Номенклатури територіальних одиниць для цілей статистики NUTS. На базі співвідношення між категоріями доходів адміністративних одиниць у Польщі, запропоновано власне бачення побудови національної системи бюджетно-податкового розподілу із впровадженням принципово нових інституцій та механізмів.

Приведене концептуальне бачення системного стратегування економічного розвитку просторових утворень. З урахуванням періодичності циклів Кондратьєва, наголошено, що за період 25-30 років напів-циклу низхідної хвилі на рівні громад, територіальна спільнота має напрацювати для власного стратегічного розвитку такі сценарії випереджаючого розвитку, які можна було б реалізувати на наступному напів-циклі (25-30 років наступної висхідної хвилі).

Наведено переваги та загрози бюджетної децентралізації, її основні детермінанти у європейських країнах. З огляду на певний досвід відповідних фіскальних процесів в нашій країні з 2019 року, проведено аналітичне дослідження бюджетної

децентралізації у її політичній, нормативній та організаційно-інституційній площинах. Інституційна проблематика нового просторового поділу розглянута на рівні нового укрупненого району – як нового гравця у адміністративно-територіальному поділі держави. Констатовано нагальну проблему – крайній брак коштів навіть на здійснення власних повноважень. Для досягнення позитивного ефекту організації роботи органів державної влади на усіх рівнях територіальної організації влади, запропоновано *використання можливості застосування позитивного ефекту зовнішніх екстерналій*. Коли ефективна робота органу публічної влади досягається від синергії роботи двох суб'єктів, з характерними функціями та спектром прав і повноважень.

Приведено низку рекомендацій щодо упорядкування нормативно-законодавчої бази щодо унормування подальшого процесу бюджетної децентралізації та підвищення ефективності роботи органів влади субрегіонального рівня. Наголошено, що процес децентралізації повинен бути тісно пов'язаний з новою регіональною політикою та трансформацією всієї регіональної структури, а також, забезпечувати соціальну легітимність та справедливість.

*Ключові слова:* бюджетна децентралізація, просторовий поділ, адміністративно-територіальний устрій, регіональний розвиток, позабюджетні Фонди.

**Гуцалюк О.М., Бондар Ю.А., Сухачова О.О.** *Вектори розвитку торговельно-економічного співробітництва України з країнами Близького Сходу та Африки.* – С. 35.

У статті розглянуто основні напрямки розвитку зовнішньополітичних відносин та торговельно-економічного співробітництва України з країнами Близького Сходу та Африки. Зокрема проаналізовано стан зовнішньоторговельних відносин України з країнами Близького Сходу і Африкою та напрями їхнього зростання.

Визначено наявний потенціал посилення співпраці в регіоні та окреслено основні її перспективи. Проведено аналіз наявної інституційної системи забезпечення зовнішньої торгівлі в Україні, що в умовах погіршення економічної ситуації в світі та зниження показників експортного потенціалу України за 2019–2020 роки, є доволі важливим для формування та впровадження інституційної підтримки стратегії сприяння розвитку вітчизняного виробника та просування його продукції на зовнішні ринки. Обґрунтовано основні чинники, які мають враховувати вітчизняні виробники в процесі виходу на ринки країн Близького Сходу. Запропоновано ієрархію цілей інституційного забезпечення зовнішньої торгівлі України в контексті співпраці з країнами регіону.

Згідно з показниками експорту товарів та послуг по основним торговельним партнерам за 2018–2020 рр. та формування експортних напрямків в Україні проаналізовано зростання експорту та динаміку показників зовнішньої торгівлі України, що приносить валюту в країну, більше інвестицій та робить Україну більш конкурентоспроможною країною.

Розглянуто розвиток дво- та багатосторонніх відносин України з країнами Північної Африки, що лежить у площині гео економічних інтересів України. Це свідчить про зацікавленість України у розвитку торговельного та економічного співробітництва, виходячи зі значного потенціального значення ринків вказаних країн для виходу українських експортерів, адже країни цього регіону і сьогодні демонструють значний попит на українські товари. Досліджено передумови практичних проблем розвитку зовнішньоекономічних відносин України з країнами досліджуваного регіону, а саме те, що останнім часом геополітичний вплив останніх на світовій арені суттєво зріс.

Перспективами подальших досліджень в цьому напрямі є визначення теоретичних та практичних передумов створення стратегії просування експорту українських товарів та послуг на ринки Близького Сходу та Африки.

*Ключові слова:* зовнішня торгівля, експорт, імпорт, торговельно-економічні відносини, зовнішньополітичні відносини, геоекономічні інтереси.

**Євдокименко В.К., Кельба С.Г.** *Імперативи матриці постулатів ноосферних цивілізаційних трансформацій як підґрунтя євроінтеграційних стратегій розвитку.* – С. 51.

На основі поглибленого вивчення та узагальнення досліджень у руслі біхевіористичної концепції в економіці та їх практичних результатів, системно-аналітичного ситуативного пошуку і опрацювання методологічного і методичного підґрунтя формування економічного мислення та поведінки суб'єктів реального сектору економіки і практики прийняття ними рішень обґрунтовується необхідність впровадження в якості таких підвалин імперативів матриці постулатів ноосферних цивілізаційних трансформацій. Запропоновано приклад покрокового плану відповідних першочергових практичних дій.

Зокрема, шляхи створення в суспільстві інформаційно-комунікативної і ментально-психологічної атмосфери переходу від репресивно-фіскальної до підтримуючо-розвивальної парадигми; впровадження конвергентно-інтеграційної домінанти в економічне мислення кадрів усіх рівнів; регулювання за допомогою ЕММiSoftComputing складу, пропорцій і співвідношення темпів розвитку ВЕД з метою максимізації ВДВ; формування ядер інвестиційно-інноваційно-технологічного прориву через створення спеціальних режимів інвестиційної діяльності та пріоритетного розвитку; перехід від дрейфу дескриптивно-дисипативних концепцій до синергійної орієнтації при формуванні й розвитку територіальних громад; приведення у відповідність до сучасного світоустрою і його викликів соціальних комунікацій та інформаційної діяльності.

Обґрунтовано шестикроковий план корекції управління соціально економічним розвитком Чернівецької області.

*Ключові слова:* матриця, підґрунтя, спростування, імперативи, ноосферні цивілізаційні трансформації, євроінтеграційні стратегії розвитку, біхевіористична концепція в економіці.

**Завербний А.С., Пушак Я.Я.** *Проблеми та перспективи розвитку рекреаційної та туристичної сфер Львівщини за євроінтеграційних умов: інвестиційний аспект.* – С. 72.

У статті розглянуто проблематику розвитку рекреаційної сфери Львівщини за євроінтеграційних умов. Виокремлено перспективи їх розвитку та інвестиційні аспекти. Проаналізовано динамічність обсягів капітального інвестування до сфери рекреації у Львівській області за 2010-2020 рр.

У роботі розвинуто організаційно-управлінський механізм державного управління рекреаційною сферою за євроінтеграційних умов. Який повинен забезпечуватися як на макрорівні, так і на рівні регіонів (мікрорівні) та враховувати особливості та вимоги міжнародних (зокрема європейських) вимог та норм.

Проаналізовано сприятливі передумови завдяки подальшому євроінтегруванню економіки України. Виокремлено пріоритети для державної, регіональної політик щодо покращення, удосконалення системи планування (програмування), ефективнішого використання наявного туристичного, рекреаційного, природного, ресурсного та інших потенціалів всієї території Львівської області. Інвестування у



сфери рекреації та туризму Львівщини та й інших регіонів (областей) нашої країни за умов активізування розвитку, пришвидшення євроінтеграційних процесів є реальною можливістю започаткування, стимулювання ефективного розвитку вже існуючого підприємництва в туристичній, рекреаційній галузях, підвищення ролі і значення в ній малого, середнього бізнесу тощо. Також це сприятиме активізуванню розвитку супутніх галузей економіки, що забезпечують рекреацію та туризм.

*Ключові слова:* рекреація, туризм, євроінтеграція, інвестування.

**Лазаренко Д.О., Трушкіна Н.В., Уткін В.П.** *Реалізація кластерної політики у рамках стратегії просторового розвитку територій України.* – С. 86.

Статтю присвячено вирішенню актуальної наукової проблеми – забезпечення ефективної реалізації кластерної політики у рамках стратегії просторового розвитку територій України.

Мета дослідження полягає у теоретичному узагальненні та систематизації існуючих наукових підходів до трактування поняття «кластерна політика» у системі національної економіки; обґрунтуванні авторського підходу до визначення суті й змісту даної категорії.

На підставі критичного аналізу літератури виявлено розбіжності трактувань кластерної політики (концепцій, форм, способів), а також вибору прикладних засобів впровадження кластерної політики (механізмів, стимулів, інструментів впливу). Слід наголосити, що здебільшого кластерну політику науковці трактують як систему відносин; діяльність органів державної влади; діяльність з підтримки кластерів; низку політичних заходів; комплекс заходів, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності національної економіки; частину промислової політики; складову регіональної політики; елемент науково-технологічної та інноваційної політики; пріоритет регіональної економічної політики; окрему політику з чіткою стратегією та бюджетом; елемент стратегій економічного розвитку.

Запропоновано авторське трактування кластерної політики як системи державних і громадських заходів і механізмів підтримки кластерних структур і кластерних ініціатив, що забезпечують підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, підприємств, які входять до кластеру, розвиток інститутів, що стимулюють створення кластерів і сприяють активізації інноваційної діяльності.

Встановлено, що ключовою метою реалізації кластерної політики є створення умов для формування та розвитку кластерів як основи реалізації конкурентних переваг територій економічних районів, підвищення рівня конкурентоспроможності національної та регіональної економік та інвестиційної привабливості України.

Головними принципами формування кластерної політики в Україні є багаторівневість формування політики; економічне стимулювання мережевого співробітництва у кластерах; організаційне стимулювання мережевого співробітництва у кластерах на засадах публічно-приватного партнерства; підтримка конкурентоспроможних кластерів.

Для ефективної реалізації кластерної політики в Україні необхідно: 1) включити цей вид політики до переліку національних і регіональних пріоритетів соціально-економічного розвитку та створити належну якісну законодавчу й нормативно-правову базу; 2) застосувати концепцію ошадливих інновацій для успішного організаційного розвитку кластерних утворень; 3) посилити міжнародне співробітництво задля стимулювання активної участі кластера у зміні свого інституційного середовища, сприяння поширенню прогресивних ідей і технологій;

4) сформувати відповідне інформаційне середовище кластера з метою стимулювання спільних науково-дослідних проєктів, у тому числі за участю провідних закладів вищої освіти та науково-дослідних установ, сприяння підвищенню ефективності комунікацій і взаємодії у кластері.

*Ключові слова:* національна економіка, регіональна економіка, просторовий розвиток, кластерний підхід, кластеризація економіки, кластерна політика, кластерна структура, види політики, принципи, механізми, система, стратегія, програмування, функції управління, інституційне забезпечення, нормативно-правове регулювання, фінансова підтримка, конкурентні переваги територій, конкурентоспроможність, результативність, ефективність.

**Лола Ю.Ю., Брусільцева Г.М.** *Державно-приватне партнерство в економічній моделі замкнутого циклу під час кризи.* – С. 106.

Розглянуто теоретичний підхід до управління антикризовим потенціалом регіону шляхом трансформації взаємодії суспільства, бізнесу, держави. Індикатором ефективності такої трансформації виступає зростання соціальної віддачі, що можливо досягти шляхом впровадження принципів циркулярної економіки, соціального підприємництва та державно-приватного партнерства. Циклічна економіка спрямована на досягнення мінімізації впливу діяльності людини на навколишнє середовище, шляхом інноваційному підходу до споживання ресурсів. Це гармонізує відношення суспільства з природою та значно полегшує взаємодію між всіма суб'єктами господарювання щодо регулювання проблем шкідливих викидів підприємств та інших екологічних питань. Державно-приватне партнерство об'єднує зусилля держави й бізнесу для реалізації масштабних довгострокових проєктів та піднімає ефективність їх взаємодії на новий рівень. Для успішного функціонування запропонованої моделі суспільство, держава та бізнес має міцно триматися на сталій системі цінностей: чесності, взаємодопомоги, духовності, гармонічного відношення до себе, оточуючих людей та природи.

*Ключові слова:* циркулярна економіка, соціальне підприємництво та державно-приватне партнерство.

**Ляшенко В.І., Толмачова Г.Ф.** *Дотримання екологічних вимог суб'єктами малого і середнього бізнесу в умовах критичного стану довкілля Донбасу.* – С. 117.

Розбудова нової сучасної конкурентоспроможної економіки на сході України та створення додаткового поштовху для розвитку Донецької та Луганської областей є невід'ємною передумовою для відновлення територіальної цілісності країни. З цією метою Урядом України заплановано запровадження експерименту щодо формування територій пріоритетного розвитку в Донецькій та Луганській областях. Зважаючи на ключову роль виробництва у генеруванні попиту на інновації, акцент на виробничій сфері матиме вирішальне значення у відновленні економіки регіону. Для цього буде сформовано пул промислових, будівельних, логістичних, транспортних, інжинірингових, фінансових пропозицій, що можуть генерувати комплексне рішення для відновлення і модернізації регіону.

Забезпечення дотримання екологічних вимог суб'єктами малого і середнього підприємства (МСП) є серйозною проблемою для природоохоронних органів у всьому світі, не в останню чергу тому, що для цієї категорії підприємств характерні особливості, що утрудняють застосування традиційних методів дотримання виконання вимог. В Україні сектор МСП знаходиться на етапі становлення, але можна чекати, що кількість таких суб'єктів господарювання і, як наслідок, їх

дія на довкілля збільшуватиметься, зокрема, в результаті реалізації політик і стратегій, спрямованих на підтримку цього сектора. Хоча подібні стратегії містять багато позитивних елементів, вони, як правило, не приділяють належної уваги природоохоронній проблематиці; навпаки, деякі заходи призводять до таких небажаних побічних наслідків, як обмеження або навіть заборони на проведення природоохоронних інспекцій. На цьому фоні природоохоронні органи стикаються з необхідністю вдосконалення існуючих і впровадження нових інструментів, які ефективніше сприяли б дотриманню екологічних вимог.

*Ключові слова:* малий бізнес, екологія, довкілля, програма, підприємство, економіка, регіон.

**Мисник К.П.** *Розвиток системи економічних злочинів у сфері господарської діяльності: особливості Німеччини, Польщі та Франції.* – С. 148.

У сучасних умовах господарювання шахрайство й економічні злочини стають реальною загрозою для здійснення господарської діяльності в компаніях різних країн світу.

У статті досліджено особливості й відмінності розвитку системи економічних злочинів у сфері господарської діяльності на прикладі німецьких, французьких і польських компаній.

Обґрунтовано необхідність розроблення комплексу спеціальних заходів задля виявлення фактів шахрайства всередині компанії, а також економічних злочинів з боку контрагентів та різних груп стейкхолдерів. Встановлено, що керівництву компаній Німеччини, Франції та Польщі поряд зі стандартними методами аудиту доцільно застосовувати форензік як дієвого методу економічних розслідувань у сфері господарської діяльності.

*Ключові слова:* господарська діяльність, економічні злочини, шахрайство, форензік, експертне опитування, ефективність, механізми попередження економічних злочинів.

**Павловська І.Г.** *Особливості розвитку процесу глокалізації як специфічного регіонального механізму глобалізації.* – С. 164.

Метою статті є аналіз розвитку процесу глокалізації як результату глобалізації, визначення її рівнів та форм. Аналізуючи, систематизуючи і узагальнюючи наукові праці багатьох учених, було розглянуто позитивні та негативні прояви глобалізації та постглобалізму. Доведено, що ці системи не виправдали покладених на них надій. У зв'язку з цим, світове суспільство вимушено було шукати нові форми взаємодії. Це призвело до використання наступної стадії постглобалізму – глокалізації – нерозривному поєднанню глобального та локального (регіонального). У результаті дослідження було розглянуто основні точки зору на процес глокалізації, представлено основні підходи щодо дослідження процесу глокалізації. Запропоновано під глокалізацією розуміти динамічний процес взаємодії локального та глобального, коли має місце усунення глобальних процесів на локальний рівень (локалізація) з одночасним виходом локальних процесів на глобальний рівень (глобалізація). Зроблено акцент та схематично представлено подвійний характер глокалізації. Доведено, що термін «глокалізація» доцільно розглядати як специфічний регіональний механізм глобалізації, який прив'язаний до розвитку певної території з характерними для неї історичними, географічними, етнокультурними та іншими особливостями. Представлено основні елементи механізму глокалізація, зокрема, мета, об'єкт, суб'єкт, предмет, мотив, інфраструктура, основа, передумови, принципи. Разом із гібридним феноменом «глокалізація» було розглянуто

низку інших термінів, які також, як і глокалізація мають суміжну полярність (квазіполярність), тобто між глобалізацією та локалізацією, централізацією та децентралізацією, інтеграцією та фрагментацією: «хаорд», «фрагмеграція», «регал». Зроблено висновок про актуальність розвитку процесу глокалізації в сучасних умовах.

*Ключові слова:* глобалізація, глокалізація, інтеграція, постглобалізм, гібрид.

**Саченко М.В., Криворучко Д.М., Сидорчук Д.С.** *Міжнародний туризм в умовах пандемії COVID-19: тенденції та моделювання розвитку.* – С. 174.

Covid-19 – сучасна пандемія 21 століття, яка змінила хід історії людства. 2019 р. пандемія збільшувала свої оберти розвитку, поширення та мутації, що в результаті відбувся негативний вплив, як на людство, країн та їхню економіку. Але вже приблизно трьох років Covid-19 став невідомою частиною життя людства, відповідно від неочікуваних наслідків пандемії постраждали всі сфери економічної діяльності країн та їхнього функціонування, зокрема галузь міжнародного туризму.

Міжнародна галузь, досить обширна та має багато напрямів свого розвитку, що під час пандемії вплинуло на кожен із них. Covid-19 справив неабияке враження, особливо на малі країни, півострови та острови, що на 95% залежали від туристичного потоку й за допомогою чого існували.

В ході написання наукової роботи було розглянуто теоретичні засади та зроблено порівняльну характеристику світового ВВП, туристичні прибуття, втрата робочих місць, динаміка витрат на туризм, витрати на заходи проти Covid.

Вивчення проблематики та функціонування туризму під впливом пандемії дозволяє проаналізувати тенденції даної сфери та оцінити сучасний стан розвитку. Дане дослідження має на меті розгляд безпрецедентного впливу Covid-19 на міжнародний туризм. В процесі аналізу було з'ясовано теоретичні засади та зроблено порівняльну характеристику даних туристичного ринку світу з 2019-2021 рр. поширення пандемії. Також, розроблені розрахунки, прогнози, моделі майбутнього функціонування міжнародного туризму, що застосовані в розробці заходів, що до удосконалення міжнародного туризму та стабільності галузі.

Та застосовано досвід зарубіжних країн, щодо боротьби впливу Covid-19 та розвитку представленої галузі. В якості підсумовування проведеного аналізу та групування ключової інформації розроблено власні рекомендації для покращення міжнародного туризму.

*Ключові слова:* пандемія, острови, міжнародний туризм, ВВП, туристичні прибуття, моделі туристичної галузі, прогнози, принципи, дестинації, рекомендації.

**Сербіна Т.В., Срібний О.М.** *Аналітичне оцінювання та прогнозування обсягів і структури зовнішньоекономічної діяльності в Україні.* – С. 190.

На даний час особливої актуальності набувають проблеми підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Тому мета даного дослідження полягає в аналітичному оцінюванні та розробленні прогнозів обсягів і структури зовнішньоекономічної діяльності в Україні з використанням економіко-математичного інструментарію.

У статті встановлено, що прогнозування як ефективний інструмент планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств дозволяє приймати обґрунтовані управлінські рішення при формуванні експортних стратегій, виявляти резерви

підвищення ефективності організації міжнародної логістичної діяльності, оптимізувати структуру експортно-імпортних операцій. Це сприятиме скороченню витрат на зовнішньоекономічну логістичну діяльність і збитків за рахунок оптимізації потоків та удосконалення інформаційного забезпечення їх руху; зростання якості логістичного сервісу та рівня обслуговування споживачів, рентабельності від реалізації продукції та рівня конкурентоспроможності підприємств на міжнародних ринках збуту.

*Ключові слова:* зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, міжнародна логістика, митна логістика, митна політика, експортна політика, митний режим, транзитний режим, експорт, імпорт, міжнародне економічне партнерство, співробітництво, глобалізація, євроінтеграція.

**Сердюк О.С., Петрова І.П.** *Інституціональне забезпечення деструктивної конкуренції в Україні: стан, проблеми та напрями вдосконалення.* – С. 202.

У статті проаналізовано інституціональне забезпечення деструктивної конкуренції в Україні. Розглянуто правову основу для регулювання деструктивної конкуренції в Україні. Виявлено, що антимонопольне законодавство суттєво вдосконалено та розширено нормативно-правовими актами. Зазначено, що незважаючи на всі здобутки, законодавство з регулювання деструктивної конкуренції порівняно із зарубіжними аналогами доволі молоде й потребує урахування специфічних факторів, що об'єктивно існують в Україні.

Проаналізовано показники, які характеризують рівень деструктивної конкуренції в Україні. Серед найбільш поширених порушень деструктивної конкуренції є зловживання монопольним становищем, антиконкурентні дії органів влади, антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання та недобросовісна конкуренція.

Досліджено кількісні показники за кожним видом порушень деструктивної конкуренції в Україні за 2014-2020 рр. Наведено дані у розрізі видів економічної діяльності. Проаналізовано співвідношення накладених Антимонопольним комітетом України штрафів та сплачених штрафів за порушення законодавства про захист економічної конкуренції у 2014-2020 рр.

Запропоновано напрями вдосконалення інститутів стримування деструктивної конкуренції в Україні.

*Ключові слова:* антимонопольне законодавство, деструктивна конкуренція, інститути, інституціональне забезпечення, Антимонопольний комітет України.

**Ситник Є.А.** *Чи існує загальний еквівалент трансакційних витрат?* – С. 226.

У статті поставлено питання про існування загального еквіваленту трансакційних витрат, відмінного від грошей.

Проведено розмежування понять трансакційних витрат та трансакційних дій. Дано визначення трансакційних витрат як витратного (у сенсі витрат вартості і часу) сліду трансакційних дій.

Впроваджено поняття континууму трансакційних дій, окреслено склад континууму трансакційних дій та виявлено основні причини його збільшення у сучасній економіці, серед яких специфічні для економіки, перехідної від командно-адміністративної системи радянського типу до ринкової.

Уточнено механізм витіснення ринкових трансакцій фірмою. Трансакціозаміщення – це процес (процеси) виконання фірмою певної сукупності трансакційних дій, що супроводжують трансформаційні процеси від їх початку до закінчення. Трансакціозаміщення пов'язане з трансакційною ємністю інституту.

Встановлено відповідність між підмножинами континууму трансакційних дій та трансформаційними (виробничими) процесами.

Впроваджено поняття агеративної системи як однієї з двох великих систем, що підтримують симетрію в економіці, і яка існує паралельно із ринковою, або товарно-грошовою. Агеративна система побудована на базі управлінських дій і є комплексом управлінських, трансакційних дій усіх типів і видів.

Створено таблицю, у якій розміщені основні відповідності між трансформаційними і трансакційними типами процесів та породжуваними ними економічними явищами.

Трансформаційні та трансакційні процеси породжують різні типи економічних явищ. Якщо в трансформаційних процесах створюються товари, точніше, натурально-речові тіла товарів як носії вартості, то в трансакційних процесах створюються інститути.

Якщо в результаті розвитку трансформаційних (виробничих) процесів відбувається накопичення капіталу (яке, власно, і є цілком капіталістичного виробництва), то внаслідок розвитку трансакційних процесів відбувається накопичення управлінської влади. Ціль бюрократії – збільшення та концентрація управлінської влади.

*Ключові слова:* континуум трансакційних дій, трансакційні дії, трансакційні витрати, трансформаційні процеси, трансакційна оболонка виробничого процесу, загальний еквівалент трансакційних витрат, натурально-речові тіла товарів, носії вартості, агеративна система, рівні ієрархії, одиниця ієрархічної складності, трансакційна ємність інститутів, інституціональна (інституційна) конкуренція.

**Смерка С. Б.** *Дослідження зарубіжного досвіду сфери енергозберігаючих технологій.* – С. 240.

Розглядаються актуальні питання впровадження енергозберігаючих технологій різними країнами, наголошено на завданнях пріоритетного розвитку впровадження енергозберігаючих технологій, які завжди були в числі головних економічних завдань та вирішувалися проведенням відповідної політики як в рамках окремих держав та і в єдності декількох держав. Досліджено досвід впровадження енергозберігаючих технологій в Норвегії, Швеції, Данії, Німеччині, Франції, Польщі, розвиток перспективних технологій у цих країнах, їх трансформація у зростання енерговиробництва і збільшення кількості робочих місць з одночасним створенням високоефективного екологічно чистого енергетичного сектору економіки, розглянуті основні моделі реформування житлово-комунального господарства в країнах Західної Європи, які цілеспрямовано націлені на впровадження енергозберігаючих технологій.

*Ключові слова:* енергозбереження, конкурентоспроможність підприємства, альтернативні джерела палива чи енергії, житлово-комунальне господарство, енергоменеджмент.

**Солдак М.О.** *Фінансова підтримка ревіталізації старопромислових територій: досвід Великобританії, Чехії та Туреччини.* – С. 250.

Старопромислові території стикаються з проблемами в економічній, соціальній та екологічній сферах, які виникають унаслідок втрати традиційними галузями ринків збуту, збитковістю та припиненням виробничої діяльності, появою внаслідок процесів деіндустріалізації та реформування прав власності занедбаних територій колишнього промислового використання. Уряди країн по-різному реагують на ці виклики залежно від інституцій, створених на наднаціональному, державному та регіональному рівнях, обсягів коштів, які вони мають у своєму розпорядженні для подолання економічної, соціальної та екологічної незахищеності мешканців таких територій. У статті узагальнено світовий досвід фінансової підтримки сталого розвитку старопромислових територій та обґрунтовано рекомендації щодо можливостей їх використання для ревіталізації таких регіонів в Україні. Як об'єкти дослідження обрано три країни: Великобританію, Чехію та Туреччину. Рекомендації, які обґрунтовано для України, стосуються визначення критеріїв пріоритетності проектів на основі оцінки рівня розвитку територій за зваженим індексом декількох показників, набір яких може бути адаптований до специфічних національних умов але має відображати всі складові сталого розвитку; використання можливості європейської інтеграції у сфері інновацій, науки та освіти з метою формування сучасної політики ревіталізації старопромислових регіонів; використання коштів Державного фонду регіонального розвитку на реалізацію проектів ревіталізації старопромислових територій; активного залучення агенцій регіонального розвитку до вирішення проблемних питань ревіталізації занедбаних територій колишнього промислового використання.

*Ключові слова:* старопромислові території, промисловість, регіони, ревіталізація, євроінтеграція.

**Столярова В. В.** *Стратегічне планування людиноцентричного соціально-економічного розвитку Хмельниччини.* – С. 264.

З використанням мемуарно-аналітичного огляду науково-громадської діяльності доктора економічних наук, професора Пила Василя Івановича розкрито становлення системи стратегічного планування соціально-економічного розвитку Хмельницької області. На методологічних положеннях Концепції людського розвитку наведені локалізовані на рівень Хмельниччини глобальні Цілі Розвитку Тисячоліття (ЦРТ) на період до 2015 року та Цілі Сталого Розвитку (ЦСР) на період до 2030 року.

Розглянуті інформаційно-методичні аспекти економіко-статистичної оцінки ЦРТ і ЦСР за допомогою показників-індикаторів національних методик (2001 та 2012 років) виміру Індексу регіонального людського розвитку (ІРЛР). Організаційно-економічна сутність стратегічного планування соціально-економічного розвитку регіону визначена як планова діяльність регіональних органів влади щодо змін негативних тенденцій показників-індикаторів ІРЛР на позитивні шляхом впровадження відповідних заходів.

Особливу увагу зосереджено на недопущення відцентровості цілей соціально-економічного розвитку регіонів від стратегій і політики соціально-економічного розвитку держави загалом. На основі прогностичних розрахунків 33-х показників-індикаторів ІРЛР Хмельницької області на 2016–2020 рр. визначені стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку, сформульовані 2 нові стратегічні цілі і уточнені 4 діючих, які були передбачені Стратегією регіонального розвитку, що розроблялась у 2010–2011 рр.

Розкриті структури першої в Україні Регіональної програми людського розвитку Хмельниччини та 6-ти програм соціально-економічного розвитку області

на 2016–2020 рр. Наведені концептуальні положення експерименту «Державне регулювання регіонального людського розвитку в адміністративній області» з визначенням повноважень обласної державної адміністрації і обласної ради в умовах децентралізації.

Впровадження системи Прогнозування-Програмування-Бюджетування (ППБ) в діяльність регіональних органів влади орієнтовано на використання положень бюджетного федералізму унітарної держави (в порядку постановки). Використання складових організаційно-методичного механізму стратегічного планування зорієнтовано на досягнення узгодженості взаємодії Центру і Регіонів як єдиної соціально-економічної системи.

*Ключові слова:* людський розвиток, людиноцентриський підхід, соціально-економічний розвиток, стратегія регіонального розвитку, регіональна програма, показники-індикатори, Цілі Розвитку Тисячоліття, Цілі Сталого Розвитку, бюджетний федералізм унітарної держави.

**Шведкий В. А.** *Тенденції розвитку підприємств-постачальників енергоресурсів в умовах лібералізації енергоринку.* – С. 307.

У статті виявлені тенденції розвитку підприємств-постачальників енергоресурсів, які склалися під впливом лібералізації ринку. Серед них: закріплення дивізіонального принципу розбудови організаційної структури; створення нових клієнтських моделей, покликаних максимально наблизити постачальника до споживача; діджиталізація сервісів; поступове зміщення акцентів на застосування нецінових методів конкуренції. Визначено ризики, що виникають для цієї групи ринкових суб'єктів.

*Ключові слова:* підприємства-постачальники, енергоресурси, лібералізація, енергоринок, конкуренція.

**Шипоша В.А.** *Проблемні питання та ключові перешкоди ефективного економічного розвитку східних регіонів України.* – С. 315.

На даний час кластеризацію визнано ефективним механізмом і можливістю для структурних інституційних змін в економіці східних регіонів України.

Метою дослідження є визначення проблемних питань і виявлення головних перешкод, які стримують ефективний економічний розвиток східних регіонів України.

На підставі аналізу динаміки показників економічного розвитку Донецької та Луганської областей виявлено сукупність бар'єрів, які умовно розподілено за такими групами: політичні, нормативно-правові, інноваційні, інвестиційні, інформаційні, екологічні, інфраструктурні, логістичні. Здійснено прогнозну оцінку показників, що характеризують економічний розвиток регіонів, із використанням економіко-математичного інструментарію, і на цій основі виявлено тенденції їх подальшого функціонування. На основі узагальнення стратегій регіонального розвитку Донецької та Луганської областей виявлено їх недоліки в частині створення кластерних структур.

З урахуванням значного потенціалу впливу кластерів на економіку регіону доведено необхідність розроблення економетричної моделі, яка оцінюватиме результативність функціонування кластерного утворення. Обґрунтування системи фінансово-економічних відносин, що виникають у процесі управління розвитком і функціонування регіональної економіки на основі формування кластерів, дозволило визначити безпосередній взаємозв'язок між кластеризацією регіональної економіки та посиленням конкурентних позицій фінансово-економічних суб'єктів на



регіональному ринку, що є додатковим джерелом кредитування регіональної економіки та сприяє зростанню фінансових показників національної економіки.

*Ключові слова:* національна економіка, регіональна економіка, кластер, механізм кластеризації, кластерна структура, стратегія регіонального розвитку, економіко-математичний інструментарій, бар'єри, перешкоди, проблемні питання.

**Шкригун Ю.О.** *Трансформація логістичної діяльності в умовах діджиталізації.* – С. 346.

У статті досліджено питання трансформації логістичної діяльності в теоретичному аспекті. Розглянуто дефініції «трансформація», «логістична діяльність» на основі визначення їх сутності з точки зору філософії, економіки та соціології. Наведено, що трансформація логістичної діяльності – це багатоаспектний процес, що швидко змінюється, але він підпорядковується законам у суспільному розвитку і ґрунтується на розумінні таких понять як «зміна», «процес», «розвиток», «зміст» і «форма». Надані тлумачення означених термінів. Виділено і запропоновано сутнісну основу трансформації логістичної діяльності для забезпечення ефективності логістичного менеджменту, керованості логістичної діяльності в умовах, що постійно змінюються. Окреслені питання забезпечення якості логістичного сервісу. Розглянуто напрями трансформації логістичної діяльності в умовах діджиталізації.

*Ключові слова:* розвиток, зміна, зміна форми, процес, трансформація, логістична діяльність, логістичний менеджмент, діджиталізація.

## ABSTRACTS

**Antoniuk V. P.** *Human Capital as a Factor of Innovative Development and Object of Research.* – P. 3.

The article substantiates the leading role of human capital as a factor of innovative development in the conditions of technological modernization of the economy and the deployment of the fourth industrial revolution. The definition of human capital as human assets consisting of physical, intellectual, professional, motivational components of the employed population is specified. The author's approach of understanding human capital as an object of research is proposed, in which the subjects, components, parameters and factors of formation and development of human capital are systemized. The demographic, physiological, educational, professional, socio-economic and socio-cultural components of the human capital have been singled out and characterized, which is of great importance for the comprehensive analysis of the human capital at the national and regional levels. The value of each component of the human capital in ensuring innovative processes is substantiated.

*Keywords:* labor force, human capital, human assets, innovative development, components of human capital.

**Borodina O.A.** *Organizational and Economic Mechanism for Ensuring the Development of Spatial Formations in Conditions of Decentralization. Current Issues of New Zoning.* – P. 13.

Modern reform processes ATY with the accompanying processes of fiscal decentralization have consequences for a number of unresolved but urgent issues: the complication of macroeconomic policy, especially fiscal coordination, the aggravation of inherited territorial disparities, problems of institutional perfection of decentralized units that receive delegated powers. At the same time, analyzing the experience of countries with similar potential helps to determine their prospects without repeating other people's mistakes. Thus, the experience of European countries, in particular, Poland, proves that the three-level structure of the territorial organization of power in the continental system of local self-government bodies is effective, and the correlation identity with the Polish territorial system gives Ukraine the opportunity to take into account the positive consequences and minimize risks.

The article contains reasonable evidence of the need to take into account in Ukraine the European approach to territorial division and the nomenclature of territorial units for the purposes of NUTS statistics. Based on the ratio between the categories of income of administrative divisions in Poland, we propose our own vision of building a national system of budget and tax distribution with the introduction of fundamentally new institutions and mechanisms.

A conceptual vision of the system strategy of economic development of spatial formations is presented. Taking into account the frequency of Kondratiev cycles, it is noted that for the period of 25-30 years of the half-cycle of the descending wave at the community level, the territorial community should develop for its own strategic development such scenarios of advanced development that could be implemented in the next half-cycle (25-30 years of the next ascending wave).

The advantages and threats of budget decentralization, its main determinants in European countries are presented. Taking into account some experience of the relevant fiscal processes in our country since 2019, an analytical study of budget decentralization in its political, regulatory, organizational and institutional planes was conducted. The

institutional problem of the new spatial division is considered at the level of a new enlarged district – as a new player in the administrative-territorial division of the state. An urgent problem was stated—an extreme lack of funds even for the exercise of their own powers. To achieve a positive effect of organizing the work of state authorities at all levels of the territorial organization of power, it is proposed to use the possibility of applying the positive effect of external externalities. When the effective work of a public authority is achieved from the synergy of the work of two subjects, with characteristic functions and a range of rights and powers.

A number of recommendations are made to streamline the regulatory framework for normalizing the further process of budget decentralization and improving the efficiency of the work of subregional authorities. It was noted that the process of decentralization should be closely linked to the new regional policy and the transformation of the entire regional structure, as well as ensure social legitimacy and Justice.

*Keywords:* budget decentralization, spatial division, administrative-territorial structure, Regional Development, extra-budgetary funds.

**Hutsaliuk O.M., Bondar Iu.A., Sukhachova O.O.** *Vectors of Development of Trade and Economic Cooperation of Ukraine with the Countries of the Middle East and Africa.* – P. 35.

The main directions of development of foreign policy relations and trade and economic cooperation of Ukraine with the countries of the Middle East and Africa are considered in the article. In particular, the state of Ukraine's foreign trade relations with the Middle East and Africa and the directions of their growth are analyzed.

The existing potential for strengthening cooperation in the region has been identified and its main prospects have been outlined. The analysis of the existing institutional system of foreign trade in Ukraine is carried out. that in the conditions of deteriorating economic situation in the world and reduction of indicators of export potential of Ukraine for 2019-2020, it is quite important to form and implement institutional support for the strategy of promoting the development of domestic producers and promoting their products to foreign markets. The main factors that should be taken into account by domestic producers in the process of entering the markets of the Middle East are substantiated. The hierarchy of the purposes of institutional maintenance of foreign trade of Ukraine in the context of cooperation with the countries of the region is offered.

According to the indicators of exports of goods and services to major trading partners for 2018-2020, the formation of export destinations in Ukraine. The growth of exports and the dynamics of Ukraine's foreign trade, which in turn brings currency to the country, more investment and, most importantly, the fact that the country will become a more competitive country.

The development of bilateral and multilateral relations of Ukraine with the countries of North Africa is considered in the plane of geoeconomic interests of Ukraine. This indicates Ukraine's interest in the development of trade and economic cooperation, based on the significant potential importance of the markets of these countries for the exit of Ukrainian exporters, as the countries of the region still show significant demand for Ukrainian goods. The preconditions of practical problems of development of foreign economic relations of Ukraine with the countries of the studied region are investigated, namely that recently the geopolitical influence of the last on the world arena has essentially increased.

Prospects for further research in this area are to determine the theoretical and practical prerequisites for creating a strategy to promote the export of goods and services in the markets of the Middle East and Africa.

*Keywords:* foreign trade, export, import, trade and economic relations, foreign policy relations, geo-economic interests.

**Lazarenko D., Trushkina N., Utkin V.** *Implementation of the Cluster Policy within the Framework of the Spatial Development Strategy of the Territories of Ukraine.* – P. 86.

The article is devoted to the solution of an actual scientific problem – ensuring the effective implementation of the cluster policy within the framework of the strategy of spatial development of the territories of Ukraine.

The purpose of the study is the theoretical generalization and systematization of existing scientific approaches to the interpretation of the concept of “cluster policy” in the system of the national economy; justification of the author's approach to determining the essence and content of this category.

On the basis of a critical analysis of the literature, differences in interpretations of cluster policy (concepts, forms, methods), as well as the choice of applied means of implementing cluster policy (mechanisms, incentives, tools of influence) were revealed. It should be emphasized that, for the most part, scientists interpret cluster policy as a system of relations; activities of state authorities; cluster support activities; a number of political measures; a set of measures that contribute to increasing the competitiveness of the national economy; part of the industrial policy; component of regional policy; an element of science, technology and innovation policy; priority of regional economic policy; a separate policy with a clear strategy and budget; an element of economic development strategies.

The author's interpretation of cluster policy is proposed as a system of state and public measures and mechanisms for supporting cluster structures and cluster initiatives, which ensure an increase in the level of competitiveness of regions, enterprises included in the cluster, the development of institutions that stimulate the creation of clusters and contribute to the activation of innovative activities.

It was established that the key goal of cluster policy implementation is the creation of conditions for the formation and development of clusters as a basis for realizing the competitive advantages of the territories of economic districts, increasing the level of competitiveness of national and regional economies and the investment attractiveness of Ukraine.

The main principles of cluster policy formation in Ukraine are multi-level policy formation; economic stimulation of network cooperation in clusters; organizational stimulation of network cooperation in clusters on the basis of public-private partnership; support of competitive clusters.

For the effective implementation of cluster policy in Ukraine, it is necessary to: 1) include this type of policy in the list of national and regional priorities of socio-economic development and create an appropriate high-quality legislative and regulatory framework; 2) apply the concept of frugal innovations for successful organizational development of cluster formations; 3) strengthen international cooperation in order to stimulate the cluster's active participation in changing its institutional environment, promoting the spread of progressive ideas and technologies; 4) to form an appropriate information environment of the cluster with the aim of stimulating joint research projects, including with the participation of leading institutions of higher education and research institutions, promoting the improvement of the efficiency of communications and interaction in the cluster.

*Keywords:* national economy, regional economy, spatial development, cluster approach, clustering of the economy, cluster policy, cluster structure, types of policy,

principles, mechanisms, system, strategy, programming, management functions, institutional support, legal regulation, financial support, competitive advantages of territories, competitiveness, effectiveness, efficiency.

**Liashenko V.I., Tolmachova G.F.** *Compliance with Environmental Requirements by Small and Medium-Sized Businesses in The context of a Critical State of the Donbass Environment.* – P. 117.

Building a new modern competitive economy in eastern Ukraine and creating an additional impetus for the development of Donetsk and Luhansk regions is an integral prerequisite for the restoration of the country's territorial integrity. To this end, the Government of Ukraine is planning to introduce an experiment on the formation of territories of priority development in Donetsk and Luhansk regions. Given the key role of production in generating demand for innovation, the emphasis on the production sphere will be crucial in the restoration of the economy of the region. For this purpose, a pool of industrial, construction, logistics, transport, engineering, financial proposals that can generate a comprehensive solution for the restoration and modernization of the region will be formed.

Ensuring compliance with environmental requirements by small and medium-sized enterprises (SMEs) is a serious problem for environmental bodies around the world, not least because this category of enterprises is characterized by features that make it difficult to apply traditional methods of compliance with the requirements. In Ukraine, the SME sector is at the stage of formation, but we can expect that the number of such entities and, as a consequence, their environmental impact will increase, in particular, as a result of the implementation of politicians and strategies aimed at supporting this sector. Although such strategies contain many positive elements, they usually do not pay due attention to environmental issues; On the contrary, some measures lead to such undesirable side effects as restrictions or even a prohibition on environmental inspections. Against this background, environmental bodies are faced with the need to improve existing ones and the introduction of new tools that would help to comply with environmental requirements.

*Keywords:* small business, ecology, environment, program, enterprise, economy, region.

**Lola Yu.Yu., Brusiltseva H.M.** *Public-Private Partnership in the Economic Model of a Closed Cycle During the Crisis.* – P. 106.

The theoretical approach to managing the anti-crisis potential of the region by transforming the interaction of society, business, and the state is considered. An indicator of the effectiveness of such a transformation is the growth of social return, which can be achieved by implementing the principles of circular economy, social entrepreneurship and public-private partnership. The cyclical economy is aimed at achieving minimization of the impact of human activity on the environment through an innovative approach to resource consumption. This harmonizes society's relationship with nature and greatly facilitates interaction between all economic entities regarding the regulation of problems of harmful emissions of enterprises and other environmental issues. Public-private partnership unites the efforts of the state and business for the implementation of large-scale long-term projects and raises the effectiveness of their interaction to a new level. For the successful functioning of the proposed model, society, the state and business must firmly hold on to a stable system of values: honesty, mutual assistance, spirituality, a harmonious attitude towards oneself, surrounding people and nature.

*Keywords:* circular economy, social entrepreneurship and public-private partnership.

**Mysnyk K.P.** *Development of the System of Economic Crimes in the Sphere of Economic Activity: Peculiarities of Germany, Poland and France.* – P. 148.

In modern economic conditions, fraud and economic crimes are becoming a real threat to the implementation of economic activities in companies of various countries of the world.

The article examines the peculiarities and differences in the development of the system of economic crimes in the field of economic activity on the example of German, French and Polish companies.

The need to develop a complex of special measures to detect fraud within the company, as well as economic crimes on the part of counterparties and various groups of stakeholders is substantiated. It has been established that the management of companies in Germany, France and Poland should, along with standard audit methods, use forensics as an effective method of economic investigations in the field of economic activity

*Keywords:* economic activity, economic crimes, fraud, forensics, expert survey, efficiency, mechanisms of prevention of economic crimes.

**Pavlovska I.G.** *Peculiarities of the Development of the Glocalization Process as a Specific Regional Mechanism of Globalization.* – P. 164.

The purpose of the article is to analyze the development of the glocalization process as a result of globalization, to determine its levels and forms. Analyzing, systematizing and summarizing the scientific works of many scientists, the positive and negative manifestations of globalization and post-globalism were considered. It has been proven that these systems did not live up to the hopes placed on them. In this regard, world society was forced to look for new forms of interaction. This led to the use of the next stage of post-globalization - glocalization - an inextricable combination of global and local (regional). As a result of the study, the main points of view on the glocalization process were considered, the main approaches to the research of the glocalization process were presented. It is suggested that glocalization should be understood as a dynamic process of the interaction of the local and the global, when the elimination of global processes to the local level (localization) takes place with the simultaneous exit of local processes to the global level (globalization). The dual nature of glocalization is emphasized and schematically presented. It is proved that the term "glocalization" should be considered as a specific regional mechanism of globalization, which is tied to the development of a certain territory with its characteristic historical, geographical, ethno-cultural and other features. The main elements of the glocalization mechanism are presented, in particular, the goal, object, subject, subject, motive, infrastructure, basis, prerequisites, principles. Together with the hybrid phenomenon of "glocalization", a number of other terms were considered, which, like globalization, have an adjacent polarity (quasi-polarity), that is, between globalization and localization, centralization and decentralization, integration and fragmentation: "haord", "fragemegration", "regkal" ". A conclusion was made about the relevance of the development of the glocalization process in modern conditions.

*Keywords:* globalization, glocalization, integration, post-globalism, hybrid.

**Savchenko M.V., Krivoruchko D.V., Sydorchuk D.S.** *International Tourism in the Context of the COVID-19 Pandemic: Trends and Development Models.* – P. 174.

Abstract. Covid-19 is a modern pandemic of the 21st century that has changed the course of human history. In 2019, the pandemic increased its development, spread and mutation, which had a negative impact on humanity, countries and their economies. But for about three years now, Covid-19 has become an integral part of human life, with the unexpected effects of the pandemic affecting all areas of economic activity and their functioning, including international tourism.

The international industry is quite extensive and has many directions of its development, which affected each of them during the pandemic. Covid-19 made a great impression, especially on small countries, peninsulas and islands, which were 95% dependent on the tourist flow and through which they existed.

In the course of writing the scientific work, the theoretical principles were considered and a comparative description of world GDP, tourist arrivals, job losses, the dynamics of tourism spending, the cost of measures against Covid.

The study of the problems and functioning of tourism under the influence of the pandemic allows us to analyze trends in this area and assess the current state of development. This study aims to examine the unprecedented impact of Covid-19 on international tourism. In the process of analysis, the theoretical foundations were clarified and a comparative description of the data of the world tourism market from 2019-2021 on the spread of the pandemic was made. Also, calculations, forecasts, models of future functioning of international tourism have been developed, which have been used in the development of measures to improve international tourism and the stability of the industry.

However, the experience of foreign countries in combating the impact of Covid-19 and the development of the represented industry has been applied. As a summary of the analysis and grouping of key information, we have developed our own recommendations for improving international tourism.

*Keywords:* pandemic, islands, international tourism, GDP, tourist arrivals, models of tourism industry, forecasts, principles, destinations, recommendations.

**Serbina T.V., Sribnyi O.M.** *Analytical Assessment and Forecasting of the Volume and Structure of Foreign Economic Activity in Ukraine. – P. 190.*

At present, the problems of increasing the efficiency of foreign economic activity of enterprises are gaining special relevance. Therefore, the purpose of this study is the analytical assessment and development of forecasts of the volume and structure of foreign economic activity in Ukraine using economic and mathematical tools.

The article established that forecasting as an effective tool for planning the foreign economic activities of enterprises allows for making informed management decisions when forming export strategies, identifying reserves for increasing the efficiency of the organization of international logistics activities, and optimizing the structure of export-import operations. This will contribute to the reduction of costs for foreign economic logistics activities and losses due to the optimization of flows and improvement of information support for their movement; increase in the quality of logistics service and the level of customer service, profitability from the sale of products and the level of competitiveness of enterprises on international sales markets.

*Keywords:* foreign economic activity, foreign trade, international logistics, customs logistics, customs policy, export policy, customs regime, transit regime, export, import, international economic partnership, cooperation, globalization, European integration.

**Serdiuk O.S, Petrova I.P.** *Institutional Support of Destructive Competition in Ukraine: State, Problems and Directions of Improvement. – P. 202.*

The article analyzes the institutional support of destructive competition in Ukraine. The legal basis for the regulation of destructive competition in Ukraine is considered. It was found that antimonopoly law has been significantly improved and expanded by regulations. It is noted that despite all the achievements, the legislation on the regulation of destructive competition in comparison with foreign counterparts is quite young and requires consideration of specific factors that objectively exist in Ukraine.

Indicators that characterize the level of destructive competition in Ukraine are analyzed. The most common violations of destructive competition are monopoly abuse, anti-competitive actions of the authorities, anti-competitive concerted actions of economic entities and unfair competition.

Quantitative indicators for each type of destructive competition violations in Ukraine for 2014-2020 have been studied. Data in terms of economic activities are presented. The ratio of fines imposed by the Antimonopoly Committee of Ukraine and fines paid for violations of the legislation on protection of economic competition in 2014-2020 is analyzed.

The directions of improvement of institutes of restraint of destructive competition in Ukraine are offered.

*Keywords:* antimonopoly, destructive competition, institutions, institutional support, Antimonopoly Committee of Ukraine.

**Shvedkyi V.A.** *Trends in the Development of Energy Resources Enterprises-Suppliers in the Conditions of Energy Market Liberalization.* – P. 307.

The article reveals the trends in the development of energy supply enterprises that have developed under the influence of market liberalization, and identifies the risks that arise for this group of market entities.

It has been proven that the liberalization of the market, although not brought to a logical conclusion, has significantly improved the quality of service in the field of energy supply, stimulated the development of innovative products, the transition to more progressive business processes, especially digital ones. Under the influence of the gradual opening of the market, new trends in the development of the supply sector were formed, the main ones of which are: 1) consolidation of the divisional principle of building the organizational structure (with an orientation in the business segment on the service's individualization, and in the household segment - on the sales' individualization; 2) creation of new customer models designed to bring the supplier as close as possible to the consumer and to implement an aggressive offensive strategy as the household segment of the market is finally liberalized; 3) digitalization of services; 4) gradual preparation for the shift of emphasis to the use of non-price methods of competition.

It was argued that the new market configuration dictates the requirements for the organizational and management structures of suppliers and determines the content of new products on the market. At the same time, the new market model generates significant risks, namely: increased asymmetric nature of competition, monopolization, reduced financial stability of suppliers due to non-payment. Most of these risks are systemic in nature, formed in the external environment and cannot be completely eliminated by the efforts of suppliers in the field of service improvement or the introduction of innovative products.

*Keywords:* supplier enterprises, energy resources, liberalization, energy market, competition.

**Shkrygun Yu.O.** *Transformation of Logistics Activities under the Conditions of Digitalization.* – P. 346.



The article examines the issue of logistics activity transformation in a theoretical aspect. The definitions of "transformation", "logistics activity" are considered based on the definition of their essence from the point of view of philosophy, economics and sociology. It is stated that the transformation of logistics activity is a multifaceted process that changes rapidly, but it is subject to the laws of social development and is based on the understanding of such concepts as "change", "process", "development", "content" and "form". Explanations of the specified terms are provided. The essential basis for the transformation of logistics activities to ensure the efficiency of logistics management and controllability of logistics activities in constantly changing conditions is highlighted and proposed. Issues of logistics service quality assurance are outlined. The directions of transformation of logistics activities in the conditions of digitalization are considered.

*Keywords:* change, process, development, contradictions, transformation, logistic activity, logistic management, digitalization.

**Shyposha V.A.** *Problematic Issues and Key Barriers to the Effective Economic Development of the Eastern Regions of Ukraine.* – P. 315.

Currently, clustering is recognized as an effective mechanism and opportunity for structural institutional changes in the economy of the eastern regions of Ukraine.

The purpose of the study is to identify problematic issues and identify the main obstacles that hold back the effective economic development of the eastern regions of Ukraine.

Based on the analysis of the dynamics of the economic development indicators of Donetsk and Luhansk regions, a set of barriers was identified, which are tentatively divided into the following groups: political, regulatory, innovative, investment, informational, environmental, infrastructural, logistical. A predictive assessment of the indicators characterizing the economic development of the regions was carried out using economic and mathematical tools, and on this basis the trends of their further functioning were identified. Based on the generalization of regional development strategies of Donetsk and Luhansk regions, their shortcomings in terms of creating cluster structures were revealed.

Taking into account the significant potential of the impact of clusters on the economy of the region, the necessity of developing an econometric model that will evaluate the effectiveness of the functioning of the cluster formation has been proven. The substantiation of the system of financial and economic relations arising in the process of managing the development and functioning of the regional economy based on the formation of clusters made it possible to determine the direct relationship between the clustering of the regional economy and the strengthening of the competitive positions of financial and economic entities on the regional market, which is an additional source lending to the regional economy and contributes to the growth of financial indicators of the national economy.

*Keywords:* national economy, regional economy, cluster, clustering mechanism, cluster structure, regional development strategy, economic and mathematical tools, barriers, problematic issues.

**Smereka S.B.** *Research of Foreign Experience in the Field of Energy Saving Technologies.* – P. 240.

The article is devoted to topical issues of energy saving technologies in different countries, emphasizes the tasks of priority development of energy saving technologies, which have always been among the main economic tasks and solved by relevant policies within individual states and in the unity of several states. The article examines the expe-

rience of implementing energy-saving technologies in Norway, Sweden, Denmark, Germany, France, Poland, the development of promising technologies in these countries, their transformation into energy production and job growth while creating a highly efficient clean energy sector. reform of housing and communal services in the countries of Western Europe, which are purposefully aimed at the introduction of energy-saving technologies.

*Keywords:* energy saving, competitiveness of the enterprise, alternative sources of fuel or energy, housing and communal services, energy management.

**Soldak M.O.** *Financial Support of Old Industrial Territories` Revitalization: the Experience of the UK, the Czech Republic and Turkey.* – P. 250.

Old industrial territories face economic, social and environmental problems emerging from the loss of traditional industries` markets, unprofitability and discontinuation of production activities, the occurrence of abandoned territories of former industrial use as a result of de-industrialization and reform of property rights. The governments of countries respond differently to these challenges depending on the institutions created at the supranational, state and regional levels, the amount of funds they have to overcome the economic, social and environmental insecurity of the inhabitants of such territories. In the article the world experience of financial support for the sustainable development of old industrial territories is generalized and recommendations regarding the possibilities of their use for the revitalization of such regions in Ukraine are substantiated. Three countries were chosen as objects of study: the UK, the Czech Republic and Turkey. The recommendations substantiated for Ukraine relate to the definition of project priority criteria based on the assessment of the level of development of territories according to a weighted index of several indicators, the set of which can be adapted to specific national conditions, but should reflect all components of sustainable development; using the possibilities of European integration in the field of innovation, science and education to form a modern policy for the revitalization of old industrial regions; using the State Regional Development Fund for the implementation of projects for the revitalization of old industrial territories; active involvement of regional development agencies in solving problematic issues of revitalization of abandoned territories of former industrial use.

*Keywords:* old industrial territories, industry, regions, revitalization, European integration.

**Stoliarova V.V.** *Strategic Planning of People-Centered Socio-Economic Development of Khmelnytskyi Region.* – P. 264.

The article with the use of a memoir-analytical review of scientific and public activities of Doctor of Economics, Professor Vasyl Ivanovych Pyla reveals the formation of a system of strategic planning of socio-economic development of Khmelnytskyi region. The methodological provisions of the Concept of Human Development present the global Millennium Development Goals (MDGs) for the period up to 2015 and the Sustainable Development Goals (SDGs) for the period up to 2030, localized at the level of Khmelnytskyi region.

The information and methodological aspects of economic and statistical assessment of the MDGs and the SDGs with the help of indicators of national methods (2001 and 2012) of the Regional Human Development Index (RHDI) are considered. The organizational and economic essence of strategic planning of socio-economic development of the region is defined as the planned activities of regional authorities to change the

negative trends of indicators of RHDI indicators to positive ones by implementing appropriate measures.

Particular attention is paid to preventing the goals of socio-economic development of regions from the strategies and policies of socio-economic development of the state as a whole. Based on the forecast calculations of 33 indicators of RHDR of Khmelnytskyi region for 2016–2020, identified strategic priorities for socio-economic development, formulated 2 new strategic goals and clarified 4 existing ones, which were provided by the Regional Development Strategy, developed in 2010–2011.

Structures of the first in Ukraine Regional program of human development of Khmelnytskyi region and 6 programs of social and economic development of the region for 2016–2020 are revealed. The conceptual provisions of the experiment «State regulation of regional human development in the administrative region» with the definition of the powers of the regional state administration and the regional council in the context of decentralization.

The introduction of the Forecasting-Programming-Budgeting (FPB) system in the activities of regional authorities is focused on the use of the provisions of budgetary federalism of the unitary state (in the order of setting). The use of the components of the organizational and methodological mechanism of strategic planning is focused on achieving coherence between the Center and the Regions as a single socio-economic system.

*Keywords:* human development, human-centered approach, socio-economic development, regional development strategy, regional program, indicators, Millennium Development Goals, Sustainable Development Goals, budgetary federalism of the unitary state.

**Sytnyk Ye.A.** *Is there a general equivalent of transaction costs? – P. 226.*

The article raises the question of the existence of a general equivalent of transaction costs other than money.

A distinction was made between the concepts of transaction costs and transaction actions. The definition of transaction costs is given as a cost (in the sense of costs of value and time) trace of transactional actions.

The concept of a continuum of transactional actions was introduced, the composition of the continuum of transactional actions is outlined and the main reasons for its increase in the modern economy are identified, among these reasons are specific to the economy, which is transitioning from a Soviet-type command-administrative system to a market one.

The mechanism of displacement of market transactions by the firm has been specified.

Transactional substitution is a process (processes) of the firm's performance of a certain set of transactional actions that accompany transformational processes from their beginning to their end. Transaction substitution is related to the transaction capacity of the institute.

Correspondence between subsets of the continuum of transactional actions and transformational (production) processes is established.

The concept of an agerative system is introduced as one of the two large systems that support symmetry in the economy, and which exists in parallel with the market or commodity-money system. Agerative system is built on the basis of management actions and is a complex of management, transactional actions of all types and types.

A table was created in which the main correspondences between transformational and transactional types of processes and the economic phenomena generated by them are placed.

Transformational and transactional processes generate different types of economic phenomena. If in transformational processes goods are created, more precisely, natural-material bodies of goods as carriers of value, then institutions are created in transactional processes.

If as a result of the development of transformational (production) processes there is an accumulation of capital (which, in fact, is the goal of capitalist production), then as a result of the development of transactional processes there is an accumulation of managerial power. The goal of bureaucracy is to increase and concentrate managerial power.

*Keywords:* continuum of transactional actions, transactional actions, transactional costs, transformational processes, the transaction envelope of the production process, the total equivalent of transaction costs, physical goods, carriers of value, agerative system, levels of hierarchy, unit of hierarchical complexity, transactional capacity of institutions, institutional (institutional) competition.

**Yevdokymenko V.K., Kelbya S.H.** *Imperatives of the Matrix of Postulates of Noospheric Civilizational Transformations as a Basis for European Integration Development Strategies.* – P. 51.

It has been proposed a methodological and methodical basis for identifying and implementing directions modification of the economic behaviour of subjects of the economy's the real sector and their decision-making practice based on the generalization of existing studies of behavioural economics, their practical results, a successive in-depth studying, additional research and system-analytical situational processing. It has been suggested step by step plan appropriate priority practical measures on this basis. In particular, these are ways to create in society an information-communicative and mental-psychological atmosphere of transition from repressive-fiscal to supportive-developmental paradigm; introduction of convergent-integration dominant in economic thinking of personnel of all levels; regulation by means of EMM and Soft Computing of structure, proportions and a ratio of rates of development of foreign economic activity for the purpose of maximization of airborne forces; formation of nuclei of investment-innovation-technological breakthrough through the creation of special regimes of investment activity and priority development; the transition from the drift of descriptive-dissipative concepts to synergistic orientation in the formation and development of territorial communities; bringing in line with the modern world order and its challenges of social communications and information activities.

Reasonably six foot-pace plan of correction of management socially economic development of the Chernivtsi area.

*Keywords:* matrix, soil, refutation, imperatives, noospheric civilization transformations, eurointegration strategies of development, behavioral conception in an economy.

**Zaverbnyj A., Pushak Ya.** *Problems and Prospects of the Development of the Recreational and Tourist Spheres of Lviv Region under European Integration Conditions: Investment Aspect.* – P. 72.

The article examines the problems of the development of the recreational sphere of Lviv Oblast under the conditions of European integration. Prospects for their development and investment aspects are highlighted. The dynamism of the volume of capital investment in the sphere of recreation in the Lviv region for 2010-2020 was analyzed.

The work developed the organizational and management mechanism of state management of the recreational sphere under the conditions of European integration. This mechanism should be provided both at the macrolevel and at the level of regions

(microlevel) and take into account the peculiarities and requirements of international (in particular, European) requirements and norms.

Favorable prerequisites thanks to the further European integration of the Ukrainian economy are analyzed. Priorities for state and regional policies regarding the improvement and improvement of the planning (programming) system, more effective use of the existing tourist, recreational, natural, resource and other potentials of the entire territory of Lviv region have been identified. Investing in the spheres of recreation and tourism of Lviv Oblast and other regions (oblasts) of our country under the conditions of intensification of development, acceleration of European integration processes is a real opportunity for starting, stimulating the effective development of already existing entrepreneurship in the tourism and recreation industries, increasing the role and importance of small and medium-sized enterprises in it business, etc. It will also encourage the development of related sectors of the economy that provide recreation and tourism.

*Keywords:* recreation, tourism, European integration, investment.